

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Karlo Gulbinovičiaus,
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studento

Magistro darbas

**Įmonės pirkimo-pardavimo ir įmonės nuomos sutarčių šalių
teisių ir pareigų pusiausvyra**

Vadovė: doc. dr. Lina Mikaloniene

Recenzentas: lekt. dr. Sigitas Barakauskas

Vilnius

2017

TURINYS

ĮVADAS	2
1. VERSLO PERLEIDIMAS ĮMONĖS PIRKIMO-PARDAVIMO, NUOMOS IR REORGANIZAVIMO BŪDAIS	6
1.1. Verslo perleidimo sąvoka.....	6
1.2. Įmonės pirkimas-pardavimas	7
1.3. Įmonės nuoma	9
1.4. Įmonės reorganizavimas.....	11
1.5. Skyriaus apibendrinimas	15
2. ŠALIŲ TEISĖS IR PAREIGOS VERSLO PERLEIDIMO SANDORIUOSE.....	16
2.1. Bendrovės būklės patikrinimas (due diligence)	16
2.2. Informacijos atskleidimo pareiga	23
2.3. Konfidencialumo pareiga	25
2.4. Garantijos ir pareiškimai	28
2.5. Skyriaus apibendrinimas	34
3. PARDAVĖJO ATSAKOMYBĖ VERSLO PERLEIDIMO SANDORIUOSE	36
3.1. Pirkėjo teisių gynimo būdai.....	36
3.2. Pardavėjo atsakomybės ribojimas perleidžiant verslą.....	39
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	44
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	47
SANTRAUKA	Error! Bookmark not defined.
SUMMARY	Error! Bookmark not defined.

IVADAS

Temos aktualumas. Ekonominių bei socialinių santykių plėtra bei teisinės sistemos vienodinimas tarptautiniu mastu per pastaruosius penkiasdešimt metų lėmė verslo perleidimo sandorių suaktyvėjimą. Verslo perleidimas – tai sudėtingas procesas, suteikiantis verslui dinamiškumo, našumo bei leidžiantis išsilaikyti konkurencingoje rinkoje. Verslo perdavimas praktikoje vyksta nuolat ir įvairiais būdais – pardavimo, nuomos, perėmimo, reorganizavimo ir kitais. Nors, laikui bėgant, verslo perleidimo sandorių vis daugėja, tačiau sudėtingėja ir jų sudarymo procesas – iškyla vis daugiau teisinių klausimų, tampa sunkiau juos visus išanalizuoti, o kaip to pasekmė atsiranda įvairių spragų, lemiančių sandorių šalių teisių pažeidimus ar netgi nesėkmes sandorių sudaryme. Dėl šios priežasties žlunga daugybė smulkių ir vidutinių verslų¹, o, kaip to pasekmė, mažėja ir darbo vietų skaičius, įplaukų į valstybės biudžetą mastas, galiausiai lėtėja visos ekonomikos plėtra.

Lietuvoje verslo perleidimas yra pakankamai naujas reiškinys – jį pradėta taikyti tik po nepriklausomybės atkūrimo, todėl nenuostabu, jog teisinė bazė, reglamentuojanti su verslo perleidimu susijusius santykius yra gana blanki, mokslinių darbų šia tematika taip pat nėra daug, o teismų praktikoje pasitaiko vos viena kita byla. Į 2000 m. įsigaliojusį Lietuvos Respublikos Civilinį Kodeksą (toliau – CK), buvo įtraukti nauji verslo perleidimo būdai – įmonės kaip objekto pirkimas-pardavimas bei nuoma², tačiau šių institutų reglamentavimas vis dar yra gana paviršutiniškas, neapimantis visų detalių, reikalingų verslo perleidimo sandoriui sudaryti, taip pat neanalizuojantis sandorių šalims tenkančių teisių ir pareigų visumos, kurios tikslus apibrėžimas, manytina, yra vienas iš esminių faktorių, siekiant skaidrumo bei aiškumo verslo perleidimo santykiuose. Be to, verslo perleidimas minėtais būdais yra gana sudėtingas, todėl dauguma verslininkų linkę tokius sandorius įgyvendinti akcijų pardavimo būdu, prilygindami jį verslo perleidimui, tačiau reikia paminėti, jog tokiu atveju pirkėjas dažnai tampa silpnesnįja ir labiau pažeidžiama sandorio šalimi dėl mažesnės jam suteikiamų teisių apimties bei ribotų galimybių jas ginti.

Vis dėlto, verslo perleidimas yra sutartis, todėl jos sąlygas šalys gali nustatyti savo nuožiūra, tačiau, dėl skurdaus teisinio reglamentavimo verslo perdavimo srityje, Lietuvos verslininkai, siekdami savo teisių užtikrinimo, yra linkę remtis užsienio šalių patirtimi.

¹ *European Commission final report. Business dynamics: start-ups, business transfers and bankruptcy.* Brussels [interaktyvus]. 2011, p. 90. [žiūrėta 2017 m. vasario 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/10448/attachments/1/translations/en/renditions/native>>

² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, nr. 74-2262.

Naudojantis kitų valstybių sukurtomis sutarčių sudarymo formomis, detalizuojamos kiekvienos sandorio šalies teisės bei pareigos, aptariamos kitos sutarties įgyvendinimui reikšmingos sąlygos, tačiau tokių formų taikymas Lietuvos teisinėje sistemoje yra kvestionuotinas, ypač kalbant apie bendrosios teisės tradicijos šalių priimtas verslo perleidimo sandorių sudarymo taisykles, kadangi tokio teisinio reglamentavimo „skolinimosi“ suderinamumas su nacionaline teise dar nėra išanalizuotas nei teisinėje praktikoje, nei moksliniuose darbuose.

Taigi verslo perleidimo sutarčių šalių teisių ir pareigų neapibrėžtumas bei sudėtingas reglamentavimo pritaikymas praktikoje lemia pasirinktos temos aktualumą, nes būtent ši tokio pobūdžio sandorių dalis Lietuvoje dar nėra nagrinėta jokiam kitame moksliniame darbe. Siekiant iširti šią temą pasirinkta analizuoti įmonės pirkimo-pardavimo, nuomos bei įmonės reorganizavimo sutarčių rūšis kaip verslo perleidimo būdus³, kadangi minėtų sutarčių rūšių pagrindu šalims suteikiamos skirtingos teisės ir pareigos, taip pat skiriasi jų apimtis bei gynimo galimybės.

Darbo tikslas – išsamiai išanalizuoti įmonės pirkimo-pardavimo, nuomos bei reorganizavimo sutarčių šalims suteikiamų teisių bei priskiriamų pareigų teisinius aspektus, nustatyti problemas, su kuriomis gali susidurti savo teises ir pareigas realizuojančios šalys, išnagrinėti pažeistų teisių gynimo sunkumus bei, remiantis užsienio šalių patirtimi, pateikti minėtų problemų sprendimo būdus ir siūlymus, kaip galėtų būti tobulinama šias sutarčių rūšis reglamentuojanti teisinė bazė.

Šiam tikslui pasiekti keliami tokie **darbo uždaviniai**:

1. Nustatyti įmonės pirkimo-pardavimo, įmonės nuomos bei reorganizavimo, kaip verslo perleidimo būdų ypatumus.
2. Atskleisti kiekvienai verslo perleidimo sandorio šaliai priklausančių teisių ir pareigų apimtį bei teisinius jų įgyvendinimo praktikoje aspektus.
3. Įvertinti sandorio šalių pažeistų teisių gynimo būdų efektyvumą ir išbaigtumą.
4. Pateikti rekomendacijas, kaip galėtų būti kuriama pusiausvyra tarp verslo perleidimo sandorių šalių teisių ir pareigų verslo perleidimo sandoriuose.

Objektas ir tyrimo metodai. Šio darbo **objektas** yra kelių verslo perleidimo sutarčių rūšių šalių teisių ir pareigų pusiausvyra, jų teisinis reguliavimas bei

³ 14-asis verslo apskaitos standartas „Verslo jungimai“ (su pakeitimais ir papildymais) [interaktyvus]. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 43-1437. [žiūrėta 2017 m. vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.avnt.lt/assets/Veiklos-sritys/Apskaita/VAS/Methodines-rekomendacijos/14VASMR9-redakcija2.pdf>>.

įgyvendinimas praktikoje.

Darbe nagrinėjami ne visi tokio pobūdžio sandoriai, o tam tikros sutarčių rūšys pasirinktos atsižvelgiant į tokių sandorių pagrindu šalims suteikiamų teisių ir pareigų visumą, kurios unikalumą lemia būtent pasirinktos sutarčių rūšių specifiškumas. Kadangi darbe analizuojamos kelios sutarčių rūšys, bendrai jos bus apibūdinamos kaip verslo perleidimo sandoriai.

Šiame darbe nebus nagrinėjamos šalių teisės ir pareigos mokestiniais aspektais, konkurencijos teisės atžvilgiu bei bankroto proceso prasme, kadangi darbo tikslas yra atskleisti teisių ir pareigų pusiausvyrą būtent tuo momentu, kai vyksta verslo perleidimas, o ne jo pabaiga ar teismo proceso pradžia, t. y. kai procese dalyvauja dvi šalys – pirkėjas ir pardavėjas, neliečiant trečiųjų šalių interesų.

Siekiant nusistatyto darbo tikslo bei pateikiant darbo išvadas ir pasiūlymus buvo pasitelkti šie pagrindiniai **metodai**: lingvistinis, teisinių dokumentų analizės, loginis-analitinis, lyginamasis.

Lingvistinio metodo pagalba aiškinamas teisinis reglamentavimas bei darbe vartojamos sąvokos.

Teisinių dokumentų analizės metodu tiriami Lietuvos bei užsienio jurisdikcijų teisės šaltiniai, padedantys apibrėžti verslo perleidimo sandorių šalių teisių ir pareigų turinį.

Lyginamasis metodas naudojamas teisinio reguliavimo skirtumų tarp Lietuvos ir užsienio valstybių sandorio šalių teisių ir pareigų visumos verslo perleidimo srityje nustatymui. Ypatingas dėmesys skiriamas Vokietijos ir Anglijos teisiniam reguliavimui bei teisės doktrinai. Šiose valstybėse verslo perleidimo sandorių specifika nagrinėjama kur kas plačiau nei Lietuvoje, o skirtingos teisės tradicijos (kontinentinės ir bendrosios) lemia ir skirtingus probleminių klausimų sprendimo būdus. Autoriaus manymu, tam tikri minėtų šalių teisinio reguliavimo aspektai galėtų būti pritaikyti užpildant Lietuvos teisės normų spragas, todėl lyginamojo metodo pagalba siekiama pateikti Lietuvos teisei priimtinausius probleminių klausimų, susijusių su verslo perleidimu, sprendimus.

Loginis-analitinis metodas naudojamas analizuojant teisės normų turinį, atskleidžiant jų tikrąją prasmę bei šios analizės pagalba formuojant išvadas ir pasiūlymus.

Darbo originalumas. Lietuvos teisės doktrinoje verslo perleidimo šalių teisės ir pareigos iki šiol nebuvo detalios nagrinėtos. Mokslo darbuose paprastai analizuojamas verslo perleidimo institutas bendrąja prasme ir tik siekiant temos atskleidimo pabrėžiami vienu ar kitu teisių/pareigų aspektai, tačiau dažniausiai tai būna vienos iš šalių teisės ir pareigos, nesuvedant jų į bendrą visumą ir nepateikiant abiem šalims priklausančios teisių

ir pareigų visumos verslo perleidimo sandoriuose, nelyginant jų tarpusavyje bei nedarant išvadų, ar šalys būna lygiavertės kiekvieno konkretaus sandorio atveju.

Taigi, šiame magistro darbe pirmą kartą Lietuvoje pateikiama susisteminta verslo perleidimo šalių teisių ir pareigų visumos analizė, leidžianti suvokti kiekvienos iš sandorių šalių teisinę padėtį bei galimybes siekiant užtikrinti skaidrų sutarties sudarymą bei tinkamą jos vykdymą. Autoriaus manymu, šis tyrimas bus reikšmingas ir praktikoje, sutarčių sudarymo metu, nes padės įsigilinti į šalims priklausančių teisių/ pareigų turinį ir suvokti, kaip visapusiškai jas realizuoti, taip apsisaugant nuo teisių pažeidimo ar nuostolingos sandorio pasekmių.

Be to, tikimasi, jog šis darbas paskatins kitus teisės mokslininkus atkreipti dėmesį į kol kas nepakankamai atskleistą teisinį institutą bei atlikti daugiau mokslinių tyrimų šia tema, kurie galėtų prisidėti prie tokių verslo perleidimo būdų kaip įmonės pirkimas-pardavimas, nuoma ar reorganizavimas pagausėjimo Lietuvos rinkoje.

Svarbiausi šaltiniai. Magistriniame darbe naudojami įvairūs Lietuvos ir užsienio teisės teoretikų darbai, teisės aktai, teismų praktika, taip pat Europos Sąjungos teisės aktai ir praktika. Kadangi Lietuvos teisinėje literatūroje šalių teisės ir pareigos verslo perleidimo sandoriuose beveik neanalizuojamos, šiame darbe daugiausia remiamasi užsienio autorių moksliniais darbais. Ypatingas dėmesys skiriamas *Ph. Martinius*⁴ atliktai verslo pirkėjo rizikų analizei skirtingose teisinėse sistemose, *M. Whalley* ir *F.-J. Semler*⁵ įmonių įsigijimų reglamentavimo skirtingose valstybėse tyrimui, taip pat Vokietijos įmonių įsigijimų apžvalgai, kurią atliko *G. Picot*⁶, galiausiai, *A. Stilton*⁷ bei *W. S. Beswick* ir *H. Wine*⁸ verslo įsigijimo įmonės pardavimo būdu analizėms.

⁴ MARTINIUS, PH. *M&A: Protecting the Purchaser*. Kluwer Law International, 1996.

⁵ WHALLEY, M.; SEMLER, F.-J. *International Business Acquisitions: Major Legal Issues and Due Diligence*. 3rd ed. The Hague London: Kluwer Law International, 2007.

⁶ PICOT, G. *Mergers & Acquisitions in Germany*. 2nd ed. New York: Juris Publishing, Inc. 2002.

⁷ STILTON, A. *Sale of Shares and Businesses: Law, Practice and Agreements*. London: Sweet & Maxwell, 2006.

⁸ BESWICK, S.; WINE, H. *Buying and Selling Private Companies and Businesses*. 5th ed. London: Butterworths, 1996.

1. VERSLO PERLEIDIMAS ĮMONĖS PIRKIMO-PARDAVIMO, NUOMOS IR REORGANIZAVIMO BŪDAIS

Tiek įmonė pirkimas-pardavimas, tiek nuoma, tiek reorganizavimas šio darbo prasme suprantami kaip verslo perleidimo būdai, todėl, norint išsamiau juos atskleisti, pirmiausia reikia apibrėžti verslo perleidimo instituto sąvoką.

1.1. Verslo perleidimo sąvoka

Tiek teisės doktrina, tiek teismų praktika Lietuvoje neformuoja konkretaus verslo perleidimo apibrėžimo. Teismų praktikoje yra vos kelios su šiuo institutu susijusios bylos, tačiau jose teismai tik nustato, ar kiekvienu konkrečiu atveju galima sandorį pripažinti verslo perleidimu, ar ne⁹.

Plačiau apie verslo perleidimą pasisakoma Europos Sąjungos (toliau – ES) teisės aktuose. Europos Komisijos sudaryta ekspertų grupė 2002 m. pateikė ataskaitą, kurioje verslo perleidimą pasiūlė įvardinti kaip “įmonės nuosavybės perleidimą kitam fiziniam ar juridiniam asmeniui, jei tai užtikrina tolesnį įmonės egzistavimą ir jos komercinę veiklą”¹⁰. Tokį verslo perleidimo apibrėžimą naudoja ir J. Kiršienė, I. Mačernytė-Panomariovienė bei M. Lankauskas, analizuodami ES ir kitų šalių patirtį verslo perdavimo srityje¹¹.

1994 m. gruodžio 7 d. buvo priimta Europos Komisijos rekomendacija¹², kurią savo darbe taip pat nagrinėjo J. Kiršienė ir kiti analizės autoriai. Ištyrus minėtą ES teisės aktą, autoriai priėjo išvados, jog verslo perleidimu gali būti laikomi įmonės pirkimo pardavimo, paveldėjimo, dovanojimo ir akcijų perleidimo sandoriai bei įmonės teisinės formos keitimas. Tačiau, be minėtų perleidimo būdų, verslas gali būti perleistas ir

⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Reklamos laikraštis“ v. UAB „Vilniaus skelbimai“ ir UAB „Norekso valdos“, Nr. 3K-3- 6/2008; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 gegužės 23 d. nutartis byloje BUAB „Katranga“ v. UAB „KRS“, Nr. 2A-362/2008.

¹⁰ *Final Report of the Expert Group on the Transfer of Small and Medium-Sized Enterprises. European Commission, Enterprise Directorate-General* [interaktyvus]. Brussels, May 2002 [žiūrėta 2017 m. vasario 25 d.]. Prieiga per internetą:

[<https://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=5&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjI36351_nSAhXFJSwKHVD2AwQQFggwMAQ&url=http%3A%2F%2Fwww.pedz.uni-mannheim.de%2Fdaten%2Fedz-h%2Fgdb%2F02%2Ffinal_report_en.pdf&usq=AFQjCNFjRCPVhpPJJYWBQTMPE7htkV6kPQ&sig2=JjrX4WBv4ZG6Gn6HOjpMwA&bvm=bv.150729734.d.bGg>](https://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=5&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjI36351_nSAhXFJSwKHVD2AwQQFggwMAQ&url=http%3A%2F%2Fwww.pedz.uni-mannheim.de%2Fdaten%2Fedz-h%2Fgdb%2F02%2Ffinal_report_en.pdf&usq=AFQjCNFjRCPVhpPJJYWBQTMPE7htkV6kPQ&sig2=JjrX4WBv4ZG6Gn6HOjpMwA&bvm=bv.150729734.d.bGg>)

¹¹ KIRŠIENĖ J.; MAČERNYTĖ-PANOMARIOVIENĖ I.; LANKAUSKAS M. *Europos Sąjungos ir kitų šalių patirties verslo perdavimo srityje analizė*. Vilnius: Teisės institutas, 2005. p. 104.

¹²1994 m. gruodžio 7 d Europos Komisijos rekomendacija 94/1069/EC dėl smulkių ir vidutinių įmonių perleidimo OL 1994 L385/14. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:31994H1069&from=EN>.

parduodant kontrolinį akcijų paketą, perimant pačią įmonę (angl. *takeover*), suliejant dvi ar daugiau įmonių į vieną turtinį kompleksą (angl. *merger*) ar perkant-parduodant turtą ir su juo susijusias teises. Galiausiai, verslas gali būti perleistas išnuomojant įmonę ar perleidžiant ją reorganizavimo būdu. Nuo pasirinkto perleidimo būdo priklauso ir sutarties objektas, šalys, sudarymo tvarka, teisinės pasekmės bei pažeistų pirkėjo interesų gynimo būdai¹³, o ryškiausiai šie skirtumai atsispindi įmonės pirkimo-pardavimo, nuomos bei reorganizavimo kaip verslo perleidimo būdų atvejais. Todėl toliau šiame skyriuje bus aptariamos minėtos verslo perleidimo sutarčių rūšys, kiekvieną iš jų individualizuojant pagal aukščiau išvardintus požymius.

1.2. Įmonės pirkimas-pardavimas

Įmonės kaip turtinio komplekso pirkimas-pardavimas kaip verslo perleidimo būdas Lietuvos teisėje nėra naujas – 1931 m. galiojusio Prekybos įmonių perleidimo įstatymo nuostatose taip pat buvo įtvirtinta prekybos įmonės (kurią galima prilyginti šių dienos įmonės sampratai) pirkimo-pardavimo teisė¹⁴. Įmonės pirkimo-pardavimo teisinis reguliavimas įtvirtintas CK 6.402 - 6.410 straipsniuose (toliau – str.). Pagal šias nuostatas, įmonės pirkimu-pardavimu laikomas ne pavienio turto perleidimas, bet tiek materialaus (pastatų, įrangos, transporto), tiek nematerialaus (specifinių žinių (angl. *know-how*), tiekėjų kontaktų bei rinkų) turto visumos perleidimas, o tokio perleidimo sutartys nebūtinai sudaromos tarp nepriklausomų fizinių ar juridinių asmenų - tai gali būti ir įmonių koncentracijos siekis¹⁵.

Nors į šio darbo tikslus akcijų pardavimo analizė neįeina, tačiau, siekiant atskleisti įmonės kaip turtinio komplekso pirkimo-pardavimo sandorio (angl. *asset deal*¹⁶) specifiškumą, palyginsime jį su kitu verslo perleidimo būdu – kontrolinio akcijų paketo pardavimu (angl. *share deal*¹⁷), nagrinėdami juos per jau minėtus požymius.

Pirmasis šių verslo perleidimo būdų skiriamasis bruožas yra objektas ir sandoryje dalyvaujančios šalys. Perleidžiant verslą įmonės pirkimo-pardavimo būdu, sandorio objektu laikoma įmonė ar esminė jos dalis kaip turtinis kompleksas¹⁸ (CK 6.402 str. 1

¹³ KIRŠIENĖ J.; MAČERNYTĖ-PANOMARIOVIENĖ I.; LANKAUSKAS M. *Europos Sąjungos ir kitų šalių patirties verslo perdavimo srityje analizė*. Vilnius: Teisės institutas, 2005, p. 68.

¹⁴ JAKUTYTĖ-SUNGAILIENĖ, A. *Įmonė kaip civilinių teisių objektas*. Daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2010, p. 93.

¹⁵ *Ibid*, p. 69.

¹⁶ MARTINIUS, PH. *M&A: Protecting the Purchaser*. Kluwer Law International, 1996, p. 23.

¹⁷ *Ibid*, p. 19.

¹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų plenarinė sesija. 2006 m. lapkričio 6 d. nutarimas civilinėje byloje V. Š. v. A. N. ir A. N., Nr. 3K-P-382/2006.

dalis (toliau – d.) – užmokestį už perleistą įmonę gauna įmonės savininkas. Tuo tarpu, parduodant akcijas, sandorio objektas bus ne įmonė, bet perleidžiamos įmonės akcijos¹⁹, už kurias mokama bus akcijų savininkui, bet ne įmonės savininkui, kuris, beje, po akcijų pardavimo sandorio nepasikeičia²⁰.

Šie verslo perleidimo būdai skiriasi ir sutarties sudarymo tvarka. Pagal CK 6.403 str. 1 dalį, įmonės pirkimo-pardavimo sutartis turi būti notarinės formos, tuo tarpu akcijų pardavimo sutarčiai pakanka paprastos rašytinės formos (ABĮ 46 str. 3 d.). Kreditorių teisių apsaugos klausimai taip pat reglamentuojami labai skirtingai – CK 6.405-6.406 str. nuostatose įtvirtinti aiškūs įmonės pirkimo-pardavimo sutarties kreditorių teisių apsaugai keliami kriterijai, o akcijų perleidimo atveju kreditorių interesų ABĮ beveik negina. Galiausiai, sutarties turiniui bei registracijai įstatymuose įtvirtinti reikalavimai taip pat skiriasi ir, remiantis šių įstatymų nuostatomis, galima daryti išvadą, jog įmonės pirkimo-pardavimo sandoriams numatytos griežtesnės normos (CK 6.404 str. ir ABĮ 46 str.; CK 6.403 str. 3 d.).

Kaip jau minėta, įmonės pirkimo-pardavimo sandorio pagrindu pirkėjas įgyja materialaus ir nematerialaus turto visumą, t. y. turtinį kompleksą, o akcijų pirkimas pačiai įmonei, kaip turto visumai, įtakos beveik neturi – ji ir toliau išsaugo visas teises į turėtą turtą bei turtinius įsipareigojimus²¹. Taigi, nuo pasirinkto verslo perleidimo būdo priklauso ir iš sandorio kylančios teisinės pasekmės, kurios daugiau teisių suteikia pirkėjui, sudarančiam įmonės, o ne akcijų pirkimo-pardavimo sutartį. Šių teisių visuma lemia ir pažeistų interesų gynimo galimybes. Įmonę įsigijęs ir jos trūkumus nustatęs asmuo turi teisę reikšti pretenzijas pardavėjui remdamasis tiek CK 6.408 str. įtvirtintomis nuostatomis, tiek bendraisiais daikto trūkumų pagrindais, o akcijų įsigijimo atveju pirkėjo galimybės ginti savo teises yra kur kas siauresnės. Vienoje iš savo bylų Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, jog šalių sudaryta sutartis dėl akcijų pirkimo - pardavimo turi įmonės pirkimo-pardavimo sutarties požymių, t. y. mišri sutartis, o šios sutarties dalyku esančios bendrovės akcijos lemia tai, kad dominuojantis sutarties elementas yra būtent akcijų perleidimas, todėl ginčams, kylantiems iš šios sutarties, taikytinos akcijų pirkimą-pardavimą reglamentuojančios teisės normos. Akcijų pirkimo-pardavimo sutartyje nėra jokių garantijų dėl verslo ateities, todėl akcijų pirkėjas negali turėti pagrįstų lūkesčių išsaugoti bendrovės verslo veiklą tomis pačiomis sąlygomis,

¹⁹ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais), 46, 47 str. Valstybės žinios. 2003, Nr. 123-5574.

²⁰ JAKUTYTĖ-SUNGAILIENĖ, A. *Įmonė kaip civilinių teisių objektas*. Daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2010, p. 92.

²¹ BESWICK, S.; WINE, H. *Buying and Selling Private Companies and Businesses*. 5th ed. London: Butterworths, 1996, p. 12.

kokiomis ji buvo vykdyta, bei nutraukti sutartį neišsipildžius šiam lūkesčiui. Nenustačius pardavėjo pareigų pažeidimo, t. y. sutarties nuostatų nesilaikymo, informacijos, kuri turėtų esminės reikšmės sandoriui sudaryti, slėpimo nuo pirkėjo, nepagrįstų lūkesčių pirkėjui sukėlimo, duotų garantijų ir užtikrinimų nesilaikymo, pirkėjas neturi teisės reikalauti sutarties nutraukimo dėl daikto trūkumų instituto taikymo²². Taigi, akcijos yra vertybinis popierius, nelaikomas materialiu daiktu, kuriam galėtų būti taikomas daikto trūkumų institutas²³.

Įmonės pirkimo-pardavimo sandoris daugeliu atžvilgių yra palankesnis pirkėjui. Visų pirma, pasirinkus šį verslo perleidimo būdą, pardavėjui tenka pareiga įvesti pirkėją į ūkinę veiklą bei nekonkuruoti su pirkėju tam tikrą laiką. Pardavėjas taip pat atsako už esminius įmonės trūkumus²⁴ ir jam perkeliama visi iki pirkimo-pardavimo sandorio sudarymo atsiradę ar atsirasiantys skoliniai įsipareigojimai²⁵. Vis dėlto, akcijų pirkimo-pardavimo sandoris yra kur kas populiariesnis nei įmonės pirkimas-pardavimas. Aukšti procedūriniai reikalavimai (notarinė forma, kreditorių informavimas), ženkliai didesnės išlaidos (reikalavimų užtikrinimas), sudėtingas atribojimas tarp turtinio komplekso ir atskiro bendrovės turto ir teisių/ pareigų pardavimo būtinumo²⁶, trečiųjų šalių sutikimų reikalavimai²⁷ bei diskutuotinas įstatyminės įmonės pirkėjo apsaugos efektyvumas praktikoje²⁸ lemia verslo perleidimo šalių polinkį rinktis paprastesnį, mažiau laiko bei lėšų reikalaujantį akcijų pirkimo-pardavimo, kaip verslo perleidimo būdo, sandorį.

1.3. Įmonės nuoma

Kaip ir įmonės pirkimo-pardavimo, taip ir nuomos sutartys Lietuvos įstatymuose reguliuojamos specialiosiomis teisės normomis (CK 6.536-6.544 str.). CK 6.536 str. 1 dalyje įmonės nuoma apibrėžiama panašiai kaip ir bendroji daiktų nuoma – tai sandoris, kurio pagrindu nuomotojas įsipareigoja perduoti nuomininkui įmonę, kaip turtinį kompleksą (daiktą), naudojamą verslui, laikinai valdyti ir naudotis, tuo tarpu nuomininkas

²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje R. J. v M. S. ir A. A., Nr. 3K-3-26-686/2015.

²³ BITĖ, V. *Uždarosios bendrovės akcijų pardavimas, kaip verslo perleidimo būdas*: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009, p. 42.

²⁴ KIRŠIENĖ, J.; KERUTIS, K. *Verslo perleidimas akcijų ar įmonės pardavimo būdu: teisinio reglamentavimo ir praktikos lyginamoji analizė*. Jurisprudencija. 2006, p. 27.

²⁵ STILTON, A. *Sale of Shares and Businesses: Law, Practice and Agreements*. London: Sweet & Maxwell, 2006 (with Supplement to the First Edition. London: Sweet & Maxwell, 2008), p. 6.

²⁶ PILIPAITĖ, R. *Įmonės pirkimas-pardavimas kaip verslo įsigijimo būdas*. Juristas. 2005, p. 36.

²⁷ BITĖ, V. *Uždarosios bendrovės akcijų pardavimas, kaip verslo perleidimo būdas*: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009, p. 125, 127, 128.

²⁸ KIRŠIENĖ J.; MAČERNYTĖ-PANOMARIOVIENĖ I.; LANKAUSKAS M. *Europos Sąjungos ir kitų šalių patirties verslo perdavimo srityje analizė*. Vilnius: Teisės institutas, 2005, p. 68.

įsipareigoja mokėti nuomos mokesį. Įmonės nuomos specifiškumą lemia tie patys požymiai, kurie skiria įmonės pirkimo-pardavimo sutartį nuo akcijų pardavimo, kaip verslo perleidimo būdo – objektas, sutarties forma, registravimo tvarka bei kreditorių teisių apsaugos mechanizmas.

CK 6.536 str. pateikiamas sąrašas materialaus bei nematerialaus turto, kuris įeina į įmonės nuomos objekto sąvoką – tai žemės sklypas, pastatai, mechanizmai, žaliavos ir kt., taip pat teisės naudotis materialiu turtu (teisė į firmos vardą bei prekių ir paslaugų ženklą ir t.t.). Identiškos įmonės nuomos objekto sudėtinės dalys nurodytos ir Rusijos CK 656 str.²⁹ Tačiau šis sąrašas nėra baigtinis, jis pateikiamas tik kaip pavyzdys, o tikslus įmonės objekto apibrėžimas turėtų būti nustatytas sutartyje kiekvienu konkrečiu atveju. Be to, pagal to paties CK straipsnio 2 dalį, nuomotojui licencijų pagrindu suteiktos teisės negali būti perduodamos nuomininkui, tačiau atsakomybė už prievoles, kylančias iš naudojimosi suteiktais leidimais, išlieka nuomotojui ir aplinkybė, jog įmonės valdytoju tapo kitas asmuo, neatleidžia nuomotojo nuo pareigos vykdyti šias prievoles³⁰.

Kai kurių autorių darbuose³¹ galima rasti nuomonių, jog įmonės nuomą teisingiau būtų suprasti kaip įmonės uzufruktą, nes įprastinės nuomos nuostatos suteikia tik turto valdymo ir naudojimo teises (CK 6.477, 6.536 str.), o uzufruktas apima dar ir vaisių, produkcijos bei pajamų gavimo teises (CK 4.141 str. 1 d.). Autorių teigimu, įmonės kaip turtingo komplekso bei finansinės nuomos sutarčių dėl įmonės turto nebūtų galima kvalifikuoti kaip įmonės nuomos sutarties objekto tais atvejais, kai sutarties šalių santykių sureguliuavimui reikėtų taikyti bendrąsias nuomos taisykles (CK 6.477-6.503 str.). Tačiau ne visi šią tematiką nagrinėjantys autoriai sutinka su tokia nuomone. Pasak jų, neteisinga teigti, jog nuomos sutartį reguliuojančios normos suteikia nuomotojui tik valdymo ir naudojimo teises (CK 6.488 str.). Be to, uzufruktas yra neatlygintinė, asmeninio pobūdžio teisė, kurios apimtis neleistų įgyvendinti visų su įmonės nuomos sandoriu siejamų tikslų. Autoriai teigia, jog bendrosios nuomos sutarčių nuostatos turėtų būti taikomos visais atvejais, kai tam tikrų įmonės nuomos aspektų nereglamentuoja specifinės normos, ir pabrėžia, jog bendrosioms nuomos sutarčių taisyklėms neviseiškai apimant tam tikrus klausimus, CK 6.530 str. 2 dalyje yra numatyta galimybė taikyti specialiąsias pastatų,

²⁹ Rusijos Federacijos civilinis kodeksas, 560 str. 2 d. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 28d.]. Prieiga per internetą: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_9027/15bccf71ff405e02b74bce63fbe14886dd035d0f/

³⁰ JAKUTYTĖ-SUNGAILIENĖ, A. *Įmonė kaip civilinių teisių objektas*. Daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2010, p. 119.

³¹ KIRŠIENĖ J.; MAČERNYTĖ-PANOMARIOVIENĖ I.; LANKAUSKAS M. *Europos Sąjungos ir kitų šalių patirties verslo perdavimo srityje analizė*. Vilnius: Teisės institutas, 2005, p. 76.

statinių ir įrenginių nuomos teisės normas, taip užpildant reguliavimo spragas³². Tokia pati teisės normų taikymo galimybė numatyta ir Rusijos civiliniame kodekse³³.

1.4. Įmonės reorganizavimas

Įmonės reorganizavimas – tai sudėtingas teisinis procesas, susiformavęs kontinentinės teisės šalių sistemose³⁴, kurių įvairūs teisės mokslininkai apibrėžia skirtingai. Lietuvos, kaip ir ES ar pasaulio (Anglijos³⁵, Vokietijos³⁶) teisės aktuose, nėra įtvirtinta konkreti reorganizavimo sąvoka dėl šio instituto įvairiapusiško, priklausančio nuo įgyvendinimo tikslų. Kai kurie Lietuvos autoriai reorganizavimą apibrėžia kaip juridinio asmens pasibaigimą, kai jo veikla nesibaigia, o pereina kitam asmeniui³⁷. Tačiau, siejant reorganizavimą su pasirinkta tema, įmonės reorganizavimą galima būtų įvardinti kaip sandorį, kurio metu pasikeičia įmonės struktūra ir kurio tikslas yra verslo valdymo ir kontrolės perleidimas kitam juridiniam asmeniui bei naujų juridinių asmenų steigimas³⁸. Įmonės reorganizavimas iš kitų verslo perleidimo būdų išsiskiria tuo, kad įmonės reorganizavimo procese dalyvauja tik juridiniai asmenys, kurių vienas visada pasibaigia išregistruojant jį iš juridinių asmenų registro, o kitam pereina visos reorganizuotai įmonei priklausiusios teisės ir pareigos, t. y. visas reorganizuotos įmonės turtinis kompleksas išlieka bei išsaugo savo funkcijas³⁹.

Dėl perleidžiamų teisių ir pareigų apimties yra pasisakęs Lietuvos Aukščiausiasis Teismas byloje AB “Lietuvos jūrų laivininkystė v. “Lisco Baltic Service”, kurioje buvo sprendžiamas klausimas dėl sutartyje įtvirtintos teisės į nuolaidą uosto mokesčiams perleidimo. Teismas nustatė, jog atsakovas neteisėtai netaikė nuolaidos po reorganizavimo atsiradusiai bendrovei, kadangi teisė į nuolaidą laikoma tokia pačia

³² JAKUTYTĖ-SUNGAILIENĖ, A. *Įmonė kaip civilinių teisių objektas*. Daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2010, p. 118-119.

³³ Rusijos Federacijos civilinis kodeksas [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 28d.] Prieiga per internetą: <http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_9027/02f6a544948bd3e70fdc28dfa2490e13f0c5ee58>

³⁴ EDWARDS, V. *Europos Sąjungos bendrovių teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2002, p. 102.

³⁵ *Enterprise act 2002* [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 kovo 1 d.] Prieiga per internetą: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2002/40/pdfs/ukpga_20020040_en.pdf>

³⁶ *German reorganisation act*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 kovo 3 d.] Prieiga per internetą: http://www.gesetze-im-internet.de/umwg_1995/BJNR321010994.html#BJNR321010994BJNG036800000

³⁷ MIKELĖNAS, V.; BARTKUS, G.; MIZARAS, V.; KESERAUSKAS, Š. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2001, p. 207.

³⁸ BARANAUSKAS E.; KARULAITYTĖ-KVAINAUSKIENĖ, I.; KIRŠIENĖ J. ir kt. *Civilinė teisė. Bendroji dalis*. Mykolo Romerio universitetas. 2008, p. 216.

³⁹ ЗЫКОВА, И. Юридические лица: Создание организация, ликвидация. Москва: Ось-89. 2007, p. 99-115.

turtine teise kaip ir bet kuri kita, todėl įteisių ir pareigų visumą ir, reorganizuojant įmonę, savaime pereina naujam ūkio subjektui⁴⁰.

Reorganizavimas gali būti atliekamas keliais būdais. Užsienio šalių teisės doktrinoje dažniausiai minimi susijungimo (angl. *amalgamation*), prijungimo (angl. *merger*) ir skaidymo (angl. *demerger*) būdai⁴¹. Lietuvos teisės aktuose įtvirtintas reorganizavimo būdų reglamentavimas šiek tiek skiriasi nuo kitų šalių praktikos. CK 2.97 str. išskiriami du būdai – jungimo ir skaidymo, kurie, savo ruožtu, turi po dvi formas. Toks reguliavimas perimtas iš ES teisės aktų⁴².

Darbe aptariamą įmonės reorganizavimą jungimo būdu galima išskirti į prijungimo ir sujungimo formas. Šios dvi reorganizavimo jungimo būdu formos skiriasi sukeliomomis teisinėmis pasekmėmis. Vykstant reorganizavimo procesui prijungimo forma, viena ar daugiau reorganizuojamų įmonių prijungiamos prie kito juridinio asmens, kuriam pereina visos prijungtų įmonių teisės ir pareigos, o prijungtosios bendrovės nustoja egzistuoti. Tai reiškia, jog reorganizuojant jungimo būdu, vieno juridinio asmens teisių ir pareigų visuma yra papildoma kitų juridinių asmenų turėtomis teisėmis bei pareigomis. Tuo tarpu įmones sujungiant, pasibaigia visi iki reorganizavimo veikę juridiniai asmenys ir sukuriamas naujas subjektas, kuriam pereina reorganizuotų įmonių teisių ir pareigų visuma, t. y. po reorganizavimo atsiradusi įmonė turi lygiai tokios pačios apimties teises ir pareigas, kokias iki reorganizavimo proceso įgyvendinimo turėjo šiame procese dalyvavusios įmonės kartu sudėjus⁴³.

Įmonė taip pat gali būti reorganizuojama ją skaidant išdalijimo ir padalijimo būdais, kai to reikalauja sunki ekonominė padėtis ir tolesnis įmonės veikimas tampa arba sunkiai įmanomas, arba apskritai negalimas. Bendrovės skaidymas leidžia paskirstyti su verslu susijusią riziką bei individualizuoti veiklas, kai įmonė specializuojasi keliose srityse⁴⁴. Skirtumas tarp skaidymo išdalijimo ir padalijimo būdu yra tas, kad įmonę išdalijant nebelieka pirminio dalijamo juridinio asmens – visos jo teisės ir pareigos pereina naujai

⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. birželio 12 d. nutartis civilinėje byloje AB „Lisco Baltic Service“ v. VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija, AB „Klaipėdos jūrų krovinių kompanija“, AB „Lietuvos jūrų laivininkystė“, Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerija, Nr. 3K-3-265/2006.

⁴¹ МАРКОВ, П. Теория реорганизации коммерческих юридических лиц: проблемы правового регулирования и правоприменения [interaktyvus] [žiūrėta 2017-03-10]. Prieiga per internetą: <<http://dissers.ru/avtoreferati-dissertatsii-yuridicheskie/a441.php>>

⁴² 2011 m. balandžio 5 d. Europos parlamento ir Tarybos direktyva 2011/35/ES dėl akcinių bendrovių jungimo. 2011. OJ L 110. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32011L0035&from=LT>>

⁴³ ЛАМСКОВ, Д. Актуальные вопросы реорганизации акционерного общества в форме выделения: понятие, этапы, проблемы Юрист. 2008, Nr. 7, p. 41.

⁴⁴ Различные стратегии выхода из бизнеса и реструктуризации: разъединение, дробление, банкротство и ликвидация [interaktyvus]. p.781. [žiūrėta 2017-03-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.olbuss.ru/upload/iblock/68e/68e5bcd0792b78aa289c2079a1bfb35a.pdf>>

įsteigtiems subjektams. Tuo tarpu bendrovės padalijimo atveju, dalijama įmonė išlieka, tačiau tam tikras teises bei pareigas sutartyje nustatyta apimtimi perleidžia po reorganizavimo įkuriamiems juridiniams asmenims⁴⁵.

Kad įmonės reorganizavimą galima būtų laikyti verslo perleidimu, šis procesas turi atitikti tam tikrus kriterijus. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) praktikoje, kurioje nagrinėtas klausimas dėl 1977 m. gegužės 17 d. priimtos Šeštosios Europos Tarybos direktyvos Nr.77/388/EEC dėl valstybių narių apyvartos mokesčių įstatymų derinimo⁴⁶ 5 str. 8 d., verslo perleidimu traktuotini tik tokie sandoriai, kai perleidžiama įmonė ar jos dalis, kurios turtinis kompleksas suteikia galimybę vykdyti savarankišką ekonominę veiklą⁴⁷. Tai nereiškia, kad perduota turto dalis būtinai turi toliau vykdyti tą pačią veiklą – ji gali būti inkorporuota į kitą juridinį asmenį arba jos turtinis kompleksas gali būti papildytas naujomis teisėmis ir pareigomis, o veikla išplėsta, tačiau atskirų įmonės turto dalių pardavimas, kurios pavieniui nesuteikia pirkėjui galimybės vykdyti komercinę veiklą, nelaikytinas verslo perleidimu⁴⁸. Antra, tam, kad sandoris būtų pripažintas verslo perleidimu, reorganizuojamo juridinio asmens teisės ir pareigos turi pereiti subjektams, kurių akcininkai nėra kartu ir reorganizuojamos įmonės akcijų turėtojai, t. y. reorganizavimo procesas, vykstantis tarp bendrovių, kurių pagrindinis akcininkas yra tas pats asmuo, nėra verslo perleidimo sandoris, kadangi tokiu būdu įmonės turtinis kompleksas išlieka tose pačiose rankose, tik kito juridinio asmens pavidalu. Taip pat yra ir išdalijant įmonę - kai didžioji turto dalis pereina vienam įgijėjui, o kitam tenka tik tam tikri įsipareigojimai ir teisės, įmonės reorganizavimas nebus laikomas verslo perleidimo sandoriu. Galiausiai, reorganizuojamo juridinio asmens teises ir pareigas perėmęs subjektas bus laikomas įsigijusiu verslą tik tuo atveju, kai jam priklausys įmonės kontrolė⁴⁹. Konkurencijos įstatymo 3 str. 8 d. įmonės kontrolė apibrėžiama kaip teisė daryti lemiamą įtaką ūkio subjekto veiklai, įskaitant nuosavybės, turto naudojimo, įtakos valdymo organų sprendimams bei personalo sudėčiai teises.

⁴⁵ 1982 m. gruodžio 17 d. Europos parlamento ir Tarybos direktyva 82/891/EEB dėl akcinių bendrovių skaidymo. 1982, OL L 378.

⁴⁶ *Sixth Council directive of 17 May 1977 on the harmonization of the laws of the Member States relating to turnover taxes - Common system of value added tax: uniform basis of assessment.* 1977, p.145. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:I31006&from=EN>>

⁴⁷ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. *2011 m. lapkričio 10 d. sprendimas byloje Finanzamt Lüdenscheid prieš Christel Schriever, Nr. C-444/10*, p. 24.

⁴⁸ Bitė V. *Akcijų pirkimo-pardavimo pripažinimas verslo perleidimu: diagnostavimo kriterijai ir reikšmė akcijų pardavėjo atsakomybei* [interaktyvus]. Jurisprudencija. 2010, Nr. 2 (120), p. 360. [žiūrėta 2017 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2009~1367169134362/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>>.

⁴⁹ ОСИПОВ, Д., *Методы приобретения контроля над компаниями.* [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://old.rcb.ru/archive/articles.asp?id=1809>>.

Teisės mokslininkai pateikia panašią kontrolės sąvoką – tai galimybė įtakoti veiklos strategiją, ateities planus bei įmonės pasiekimus⁵⁰. Kiti autoriai į kontrolės apibrėžimą įtraukia ir darbuotojų priėmimo/ atleidimo klausimus⁵¹. Taigi, ar po reorganizavimo įmonės kontrolę perėmė kitas juridinis asmuo, reikia vertinti kiekvienu konkrečiu atveju, atsižvelgiant į perėmėjo įtakos įmonės veiklos vykdymui apimtį. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad verslo perleidimas reorganizavimo būdu galimas tik procese dalyvaujant nelygiaverčiams ūkio subjektams, t. y. mažesnes įmones prijungiant arba sujungiant su didesnėmis bendrovėmis ir, paprastai, didesniosioms perimus visas teises bei pareigas. Susijungiant panašią rinkos galią turintiems juridiniams asmenims, pastariesiems priklausančių teisių ir pareigų visuma įprastai persiskirsto tų pačių subjektų rankose, tačiau naujojo juridinio asmens kontrolės atžvilgiu niekas nepasikeičia, įmonės kontrolė nesukoncentruojama vienoje rankose, o tokios reorganizavimo teisinės pasekmės neleidžia teigti, jog įvyko verslo perleidimas⁵².

Taip pat reikia paminėti, jog skiriamasis reorganizavimo, kaip verslo perleidimo būdo, bruožas yra ir “valiuta”, kuria atsiskaitoma tokių sandorių metu. Kaip jau minėta anksčiau, reorganizuojant bendrovę, tarp sandorio šalių sutarta apimtimi pasidalinama teisių ir pareigų visuma. Tai reiškia, jog juridinis asmuo pasibaigia, tačiau jo savininkas nenustoja egzistuoti – jis tampa po reorganizavimo įsteigto naujojo juridinio asmens akcininku ir įgyja tam tikrą dalį bendrovės akcijų. Iš to galima daryti išvadą, jog verslą perleidžiant reorganizavimo būdu, atsiskaitymas tarp pirkėjo ir pardavėjo vyksta akcijų pavidalu, nenaudojant piniginių lėšų. Toks išskirtinis verslo perleidimo būdas yra labai palankus sandorio šalims, kadangi, reorganizuojant įmonę, akcijų kaina ženkliai išauga, tačiau, pagal Pelno mokesčio įstatymą⁵³, akcijų vertės padidėjimas nėra laikomas akcininkų pajamomis, todėl joms nėra taikomas pelno mokestis.

⁵⁰ ИГНАТИШИН, Ю. *Слияния и поглощения. Стратегия, тактика, финансы*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.twirpx.com/file/470673/>>.

⁵¹ *Corporate Restructuring. Corporate Control. Mergers & Acquisitions. Corporate finance*, p. 2. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 kovo 4 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwi2nq-imvnSAhUrCpoKHfJuD5MQFggdMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.marciniak.waw.pl%2FNEW%2F120201%2FFM11.pdf&usq=AFOjCNEoaNQJ8a8EnnNhvjSP_AYUXy0IKg&sig2=vx7I_xz5tIOI_KVymyMoLA>.

⁵² МОЛОТКОВ, А. *Слияния и поглощения. Российский опыт*. Москва: Вершина. 2006, p. 12.

⁵³ Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 110-3992.

1.5. Skyriaus apibendrinimas

Pirmajame skyriuje atskleista verslo perleidimo instituto sąvoka, įmonės pirkimo-pardavimo, nuomos bei reorganizavimo sampratos ir specifiniai bruožai, išskiriantys pastaruosius iš kitų verslo perleidimo būdų.

Taigi verslo perleidimas yra verslo, kaip komercinės veiklos, įsigijimo/pardavimo procesas, kurio metu pirkėjas tampa naujuoju verslo valdytoju ir perima iš pardavėjo turtinį kompleksą bei su juo siejamas teises ir pareigas. Šiame darbe išskirti trys verslo perleidimo būdai, iš kurių kiekvienas pasižymi tam tikromis ypatybėmis:

Įmonės pirkimo-pardavimo sandoris išsiskiria savo objektu, kuriuo laikomas turtinis kompleksas, leidžiantis toliau tęsti įmonės veiklą. Atitinkamai, atskiras materialus ar nematerialus turtas nelaikomas verslo perleidimo sutarties objektu. Sutarties sudarymui keliami reikalavimai (notarinė forma, reikalavimų užtikrinimas, registracija, turinys) taip pat yra skiriamasis įmonės pirkimo-pardavimo, kaip verslo perleidimo būdo bruožas. Galiausiai, išsiskiria ir tam tikros šalių teisės bei pareigos – tai pardavėjo pareiga įvesti pirkėją į ūkinę veiklą, įsipareigojimas tam tikrą laiką nekonkuruoti bei pirkėjo teisė ginti savo interesus remiantis CK įtvirtintu daikto trūkumų institutu. Dėl sudėtingų sudarymo procedūrų verslininkai dažniau renkasi paprastesnį, tačiau silpna pirkėjo interesų gynyba pasižymintį, verslo perleidimo būdą – akcijų pirkimą-pardavimą.

Pagrindinė įmonės nuomos, kaip verslo perleidimo būdo, ypatybė yra tai, jog šiai sutarčiai būdingas laikinumas. Įprastai verslo perleidimas suprantamas kaip negrįžtamas turtinio komplekso perleidimas kitam ūkio subjektui, tačiau įmonės nuomos sutartį galima laikyti išimtimi iš taisyklės, kadangi teisių ir pareigų visuma, pereinanti verslo įgijėjui šio sandorio pagrindu, yra pakankama įmonės veiklos tęstinumui, bei esminių bruožų, identifikuojančių įmonės valdytojo pasikeitimą, nustatymui. Dėl šios priežasties įmonės nuoma gali būti prilyginama pirkimo-pardavimo sandoriui, nors faktiškai nuomininkas šio sandorio pagrindu neįgyja nuosavybės teisių tokia apimtimi, kokia jos atitenka įmonės pirkėjui.

Įmonės reorganizavimas pripažįstamas verslo perleidimu tik tais atvejais, kai vykdomos veiklos kontrolė pereina į kitų subjektų rankas. Kontrolės perleidimu laikomas pagrindinių su reorganizuojama bendrove susijusių teisių ir pareigų perdavimas. Pagrindinėmis, kontrolės perdavimą identifikuoti leidžiančiomis teisėmis įvardintume galimybes priimti esminius su vykdoma veikla susijusius sprendimus, tokius kaip bendrovės vadovo ir kitų darbuotojų skyrimas/atleidimas, strateginių ateities planų kūrimas, disponavimas įmonės turtu bei veiklos rezultatų vertinimas.

2. ŠALIŲ TEISĖS IR PAREIGOS VERSLO PERLEIDIMO SANDORIUOSE

Verslo perleidimo sandoriai yra specifinės komercinės sutartys, išsiskiriančios iš kitų tiek objektu, tiek sudarymo tvarka. Dėl nepakankamo ir neišbaigto teisinio reguliavimo šioje srityje, tokiuose sandoriuose dalyvaujantys subjektai yra priversti savomis išgalėmis, kiek tai įmanoma, aptarti visas sandorio aplinkybes bei detalizuoti sutarties sąlygas. Vienas pagrindinių kriterijų, lemiančių sėkmingų sandorių sudarymą, yra aiškus sutarties šalių teisių ir pareigų nustatymas bei visapusiškas jų įgyvendinimas. Taigi šiame skyriuje bus nagrinėjamos teismų praktikoje bei teisės doktrinoje ilgainiui susiformavusios esminių šalims priskiriamų teisių ir pareigų sampratos bei jų paskirstymas verslo perleidimo sandorių šalims.

2.1. Bendrovės būklės patikrinimas (due diligence)

Vienas iš pagrindinių verslo perleidimo proceso etapų yra įmonės kaip turtinio komplekso patikra ir įvertinimas. Kalbant apie šiuos veiksmus, turima omenyje visapusišką bendrovės turto, jai priklausančių teisių ir įsipareigojimų tyrimą, jos esamos būklės bei ateities perspektyvų analizę, todėl šioje stadijoje didelės įtakos galutiniam vertinimui turi ir šalių subjektyvumas, kadangi visi minėti aspektai negali būti įvertinti remiantis vien faktais ar dokumentacija. Subjektyvumas kyla iš pardavėjo pareigos atskleisti visą jam žinomą su įmonės veikla susijusią informaciją. Verslo perleidėjo akimis tam tikra informacija gali atrodyti nereikšminga arba vertindamas tokią informaciją pardavėjas gali suprasti ją pozityviau nei turėtų. Tokia subjektyvi nuomonė gali būti klaidinga, o iš to kyla rizika, kad, perleidžiant verslą, bus pažeistos pirkėjo teisės. Be to, pardavėjas gali būti linkęs nutylėti arba iškraipyti tam tikrą jam nepalankią informaciją, todėl pirkėjui tenka pareiga savomis išgalėmis atlikti tyrimą ir susidaryti nuomonę, ar ir, jei taip, tai kiek naudinga jam sudaryti sutartį.

Daugiau nei pusė visų verslų po perleidimo tampa nuostolingais ir nutraukia savo veiklą⁵⁴. Viena iš pagrindinių šio reiškinio priežasčių yra pirkėjų atsainumas atliekant įmonės patikrą, trečiųjų asmenų samdymas šiems veiksams atlikti, tikintis, jog procesas

⁵⁴ HAWSON, P. *Due Diligence: the Critical Stage in Mergers and Acquisitions* [interaktyvus]. Hants: Gower Publishing Limited, 2003, p. 4. [žiūrėta 2017 m. kovo 12 d.]. Prieiga per internetą: <https://books.google.lt/books?id=qBbWiLNDsVkC&pg=PR4&lpg=PR4&dq=hawson+Due+Diligence:+the+Critical+Stage+in+Mergers+and+Acquisitions&source=bl&ots=EIDZv1IewA&sig=luVg8Ith_9b84aa4G6gNm1cG-60&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwiIkuv2nYnTAhXDZCwKHedYDLYQ6AEIWjAF#v=onepage&q=hawson%20Due%20Diligence%20the%20Critical%20Stage%20in%20Mergers%20and%20Acquisitions&f=false>.

vyks greičiau ir mažesniais kaštais, neišsamus iš sandorio kylančių rizikų vertinimas tampa pagrindine perimamų verslų žlugimo priežastimi. Kad būtų išvengta tokių pasekmių, įgijėjas privalo atlikti detalų verslo patikrinimą, siekiant surinkti kuo patikimesnės informacijos bei įsitikinti būsimo sandorio nauda.

Nors šis procesas nėra tiksliai apibrėžtas Lietuvos teisėje, tačiau tarptautinėje praktikoje pirkėjo pareiga atlikti bendrovės patikrinimą apibūdinama „*due diligence*“ terminu. Ši sąvoka pirmą kartą paminėta JAV 1933 m. Vertybinių popierių įstatymo 11 str.⁵⁵ rinkos dalyviams nustatytuose reikalavimuose, kurių pagrindu brokeriai neprivalėjo atsakyti už informacijos, kurios pirkėjas akcijų įsigijimo metu nepatikrino savarankiškai, nepateikimą⁵⁶. Kai kurie autoriai šį procesą įvardina kaip „dokumentinį patikrinimą“⁵⁷, tačiau, šio darbo autoriaus nuomone, toks apibrėžimas yra per siauras, kadangi „*due diligence*“ pareiga apima ne tik dokumentų analizę, bet ir įmonės darbuotojų apklausą, ateities prognozių rengimą bei kitus aspektus. Apskritai, minėtas terminas verslo praktikoje naudojamas apibūdinant pirkėjo pareigą atlikti pardavėjo bei pirkimo objekto tyrimą, siekiant gauti visą sandoriui reikšmingą informaciją⁵⁸. Atsižvelgiant į verslininkams keliamą padidinto atidumo reikalavimą, *due diligence* pareiga gali būti taikoma kiekvieno komercinio sandorio metu⁵⁹. Manytume, jog savo prasme artimas šio proceso esmei būtų „nuodugnaus patikrinimo“ apibrėžimas, bet kokio pobūdžio sutarties atveju leidžiantis pirkėjui aiškiai suprasti jam tenkančios pareigos reikšmę.

Pagrindinis aptariamos pareigos įgyvendinimo tikslas – susidaryti objektyvią nuomonę apie įsigyjamą verslą bei įvertinti, ar apskritai verta sudarinėti konkretų sandorį. Šio tikslo siekiama renkant informaciją apie sandorio objektą, nustatant jo trūkumus, pateikiant reikalavimus pardavėjui dėl tam tikrų garantijų bei vertinant prisiimamų įsipareigojimų vykdymo galimybes⁶⁰. Kaip dar vienas *due diligence* tikslo siekimo būdas, įvardijamas teisinis „objekto visumos įtvirtinimas dokumentuose“⁶¹, tačiau manytina, jog

⁵⁵ SCHULZ, D. J. *Due diligence: securities applications and regulatory requirements*. Piaba bar journal. 2010, No. 4 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 kovo 10 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.jurispro.com/files/documents/doc-1066206599-article-2054.pdf>>.

⁵⁶ WHALLEY, M.; SEMLER, F.-J. *International Business Acquisitions: Major Legal Issues and Due Diligence*. 3rd ed. The Hague London: Kluwer Law International, 2007, p. 523.

⁵⁷ КУЧЕР, А. Н. *Теория и практика преддоговорного этапа: юридический аспект* [interaktyvus]. Москва: Статут, 2005, p. 19. [žiūrėta 2017 kovo 13 d.]. Prieiga per internetą: <<http://search.rsl.ru/ru/record/01002711063>>.

⁵⁸ MISIUKAS, A. *Due diligence: kas tai ir kam tai reikalinga ?* [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 kovo 7 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.verslobanga.lt/lt/patark_full/4a9ff2b636a5a>.

⁵⁹ КУЧЕР, А. Н. *Теория и практика преддоговорного этапа: юридический аспект*. Москва: Статут, 2005, p. 19.

⁶⁰ LAJOUX, A. R.; Elson, Ch. *The Art of M&A Due Diligence: Navigating Critical Steps & Uncovering Critical Data* [interaktyvus]. London: McGraw-Hill, 2000, p. 5. [žiūrėta 2017 vasario 13 d.]. Prieiga per internetą: <<https://lib.lhu.edu.vn/ViewFile/10549>>.

⁶¹ PICOT, G. *Mergers & Acquisitions in Germany*. 2nd ed. New York: Juris Publishing, Inc. 2002, p. 23.

šio veiksmo priskyrimas prie *due diligence* pareigos yra netikslingas, kadangi aiškus pirkimo-pardavimo (nuomos ar reorganizavimo, kaip verslo perleidimo būdo) objekto nustatymas apskritai yra viena iš esminių sandorio sudarymo sąlygų, už kurią abiejų sandorio šalių atsakomybė turėtų būti lygiavertė.

Įmonės patikrinimo metu analizuojamas juridinio asmens teisnumas, struktūra, išduotos licencijos, draudimai, aktyvai, nuosavybės ar kitų teisių pagrindu įmonės valdomas/naudojamas/disponuojamas turtas, intelektinė nuosavybė, darbuotojų kompetencija, atsakomybė už produkciją ar paslaugas, bendrovės suteikti leidimai, verslo perleidėjo kompetencija ir kt.⁶². Šis procesas gali apimti įvairius aspektus – finansinės, teisinės, mokestinės padėties rinkoje bei kitokios bendrovės būklės analizę⁶³. Populiariausius iš jų aptarsime detaliau.

Vykdamas teisinį patikrinimą (angl. *legal due diligence*), nagrinėjami įmonės nuosavybę įtvirtinantys dokumentai, sutartimis nustatyti įsipareigojimai, jų sąlygos ir terminai, veiklos legalumas⁶⁴. Išsamus tyrimas gali atskleisti įmonės nemokumą ar kitas aplinkybes, kurias sužinojęs potencialus pirkėjas atsisakytų tęsti sutarties sudarymo procesą. Reikia paminėti, jog verslo įgijėjas privalo būti itin atsargus bei kruopštus atliekant teisinį patikrinimą, kai verslas perimamas reorganizavimo būdu. Kaip minėta, reorganizuojant įmonę, keičiasi ir akcijų sudėtis, todėl akcininkai turi teisę nepritarti įmonės reorganizavimui arba reikalauti papildomo reikalavimų užtikrinimo ar jų įvykdymo prieš terminą bei nuostolių atlyginimo, jei pirkėjas nesuteikia reikalauto prievolių įvykdymo užtikrinimo (pagal CK 2.101 str. 2 d.). Neįvykdžius šių reikalavimų, akcininkams suteikiama teisė kreiptis į teismą, o pagal ABĮ 66 str. 4 d., teismo proceso pradžia lemtų verslo perleidimo sandorio įregistravimo sustabdymą, taigi ir verslo perleidimo sandoryje numatytų terminų nesilaikymą⁶⁵. Be to, įmonės reorganizavimo klausimą sprendžia akcininkų susirinkimas, todėl ruošiantis verslą perimti reorganizavimo būdu, pirkėjui svarbu įvertinti, ar įmanoma pasiekti akcininkų daugumos palaikymą priimant šį sprendimą.

Rinkos būklės vertinimo (angl. *Marketing due diligence*) etape tiriama įmonės produkcija ar teikiamos paslaugos, rinkos galia bei veiklos atitikimas konkurencijos teisės

⁶² BESWICK, S.; WINE, H. *Buying and Selling Private Companies and Businesses*. 5th ed. London: Butterworths, 1996, p. 183-184; STILTON, A. *Sale of Shares and Businesses: Law, Practice and Agreements*. London: Sweet & Maxwell, 2006, p. 157-165.

⁶³ Plačiau žr. HAWSON, P. *Due Diligence: the Critical Stage in Mergers and Acquisitions* [interaktyvus]. Hants: Gower Publishing Limited, 2003, p. 8-9.

⁶⁴ *Institute of Chartered Accountants of India. Mergers, acquisitions, restructuring* [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 kovo 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://220.227.161.86/19356sm_sfm_finalnew_cp13.pdf>.

⁶⁵ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 64-1914.

nuostatomis. Finansinio (angl. *financial due diligence*) bei mokestinio (angl. *tax due diligence*) tyrimo metu analizuojama įmonės finansinė apskaita, jos legalumas, pajamingumas, finansų paskirstymo bei valdymo mechanizmai bei mokestinių reikalavimų laikymasis⁶⁶. Be to, finansinio patikrinimo metu analizuojama perimamo verslo vykdomos veiklos ekonominė būklė bei numatomos ateities perspektyvos. Taigi galima teigti, kad *due diligence* pareigos įgyvendinimas leidžia racionaliai įvertinti perleidžiamos įmonės būklę, atskleisti pardavėjo slepiamus įsipareigojimus ir jų nevykdymą, atsižvelgiant į turtinio komplekso vertę koreguoti sandorio kainą, suformuluoti, kokių garantijų bus reikalaujama iš pardavėjo bei nutraukti sandorio sudarymo procedūrą, nustačius verslo nuostolingumą ar neigiamą prognozę ateičiai⁶⁷.

Due diligence privalomumas įmonės pirkimo-pardavimo, nuomos ar reorganizavimo sandoriuose iki šiol yra diskutuotinas. Konkrečiai ši pareiga nėra įtvirtinta nei Lietuvos, nei užsienio valstybių teisinėse sistemose, tačiau CK normose nustatyti bendrieji pirkėjui keliami reikalavimai – pagal CK 6. 246 str. 1 d., pirkėjas privalo būti atidus ir rūpestingas; pagal CK 6.282 str. 1 d., dėl didelio pirkėjo neatsargumo gali būti sumažintas priteisiamų nuostolių dydis ar apskritai atmetamas prašymas juos priteisti; pagal CK 6.327 str. 2 d., pardavėjas atleidžiamas nuo atsakomybės už daikto trūkumus, jei pirkėjas apie juos žinojo ar negalėjo nežinoti⁶⁸. Lietuvos apeliacinis teismas taip pat yra pasisakęs šiuo klausimu. Anot jo, rūpestingas pirkėjas privalo atlikti visapusišką įsigyjamo verslo analizę ir šios pareigos nevykdymą traktavo kaip pirkėjo neapdairumą, kurio pasekmė buvo rizikos už pirkimo objekto trūkumus prisiėmimas⁶⁹. Įmonės būklės patikrinimo pareiga aptariama ir užsienio šalių teisinėse sistemose. Olandijos bei Danijos situacija beveik sutampa su Lietuvos – teisės aktuose šis klausimas nesprendžiamas, tačiau teismų praktikoje pirkėjo galimybės ginti savo interesus pardavėjui nesilaikant sutartinių garantijų yra ribotos, jei prieš tai nebuvo atliekama nuodugni bendrovės analizė⁷⁰. Praktika panaši ir Belgijoje, tik čia *due diligence* taikymo ribos nustatomos pagal verslo įgijėjo patirtį toje srityje⁷¹. Tačiau Vokietijoje,

⁶⁶ MISIUKAS, A. *Due diligence: kas tai ir kam tai reikalinga ?* [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 kovo 7 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.verslobanga.lt/lt/patark.full/4a9ff2b636a5a>>

⁶⁷ ЛЫЦЕНКО, П.В. *правовой аудит или процедура Due diligence. Аудит и финансовый анализ. 2007, H. 3, p. 1.*

⁶⁸ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, nr. 74-2262.

⁶⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2005 birželio 14 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Ūkio banko investicinė grupė“ v. G. B., Nr. 2A- 200/2005.*

⁷⁰ WHALLEY, M.; SEMLER, F.-J. *International Business Acquisitions: Major Legal Issues and Due Diligence*. 3rd ed. The Hague London: Kluwer Law International, 2007, p. 113, 347.

⁷¹ VAN BAEL & BELLIS. *Business Law Guide to Belgium* [interaktyvus]. 2nd ed. The Hague: Kluwer Law International, cop., 2003., p. 95. [žiūrėta 2017 kovo 7 d.]. Prieiga per internetą:

skirtingai nei minėtose šalyse, įmonės būklės patikrinimo pareiga keliami tik išskirtiniais atvejais, kai šią pareigą suponuoja aukštas pirkėjo profesionalumo lygis bei tyčinis pardavėjo turimos informacijos nepateikimas arba sutartinių garantijų nesilaikymas⁷².

Taigi *due diligence* teisės doktrinoje reiškia pirkėjo pareigą prieš sandorį ištirti įsigyjamą įmonę visais galimais aspektais tiek, kiek tai leidžia padaryti pirkėjo turimi įgūdžiai. Įmonės būklė turėtų būti vertinama atsižvelgiant į nekilnojamojo turto, juridinių asmenų, sutarčių hipotekos registrų duomenis bei kitus kriterijus, lemiančius pirkėjo apsisprendimą. Neįgyvendinęs šios pareigos, pirkėjas gali prarasti galimybę tinkamai ginti savo interesus, t. y. netekti nuostolių atlyginimo ar sutarties nutraukimo teisių.

Skirtingai nei kontinentinės teisės tradicijų šalyse, anglosaksų teisėje *due diligence* pareigos vertinimas yra kiek kitoks. Pavyzdžiui, Anglijos teisės sistemoje pirkėjo pareiga atlikti perimamos bendrovės patikrinimą prieš pasirašant sandorį yra įtvirtinta įstatymais⁷³. *Due diligence* įteisinimą anglosaksų teisėje lėmė „*caveat emptor*“ (liet. „pirkėjau, saugokis“) doktrina, pagal kurią iš verslo perleidimo sandorio kylančios rizikos tenka pirkėjui⁷⁴, o pardavėjas neprivalo pirkėjo supažindinti su esmine informacija, jei tik ji nėra slepiama, bei neatsako už įmonės trūkumus, kurių pirkėjas dėl savo neapdairumo nenustatė tyrimo metu⁷⁵. Tuo tarpu šalyse, kuriose galioja kontinentinės teisės tradicijos, įmonės patikrinimas prieš sandorio sudarymą įstatymuose nėra įtvirtintas. Tarkime, Vokietijoje rizika dėl bendrovės trūkumų įgijėjui tenka tik tuomet, kai nustatomas didelis pirkėjo neatsargumas⁷⁶. Nepaisant to, kad verslo praktikoje sandorių šalims tai yra savaiame suprantamas dalykas, vis dėlto įstatyminiu lygiu *due diligence* pareigos atlikimas nėra sureguliuotas⁷⁷.

<<https://books.google.lt/books?id=oiX1O5Ss3HcC&pg=PA941&lpg=PA941&dq=Van+Bael+%26+Bellis+business+law+guide+to+belgium&source=bl&ots=4XVqaOTkxi&sig=gR9FICaALPfMk7koag9RSolhck4&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwiP1pCUrInTAhXEjSwKHSj2CTcQ6AEINTAG#v=onepage&q=Van%20Bael%20%26%20Bellis%20business%20law%20guide%20to%20belgium&f=false>>.

⁷² MARTINIUS, PH. *M&A: Protecting the Purchaser*. Kluwer Law International, 1996, p. 272, 275.

⁷³ WITT J. „*Caveat emptor*” - *All beware. Practice and law* [interaktyvus]. 2011, p. 102. [žiūrėta 2017 kovo 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.fasken.com/files/News/d3fdc882-83ab-473c-a96a-e1841572ba59/Presentation/NewsAttachment/6d0f14a0-6cab-4566-8652-e4b10e5ac30f/Estates%20Gazette%20Article%2019%20November%202011%20-%20Caveat%20Emptor%20All%20Beware.pdf>>

⁷⁴ HENSCHHEL, R.F. *Conformity of goods in international sales governed by CISG article 35: Caveat venditor, Caveat emptor and Contract law as background law and as a competing set of rules* [interaktyvus]. *Nordic Journal of Commercial Law*, 2004, no. 1, p. 2. [žiūrėta 2017 kovo 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/henschel2.html>>.

⁷⁵ WITT, J. „*Caveat emptor*” - *All beware. Practice and law*. p. 100.

⁷⁶ RITTMEISTER, M. *The Management Board's permission to disclose Due Diligence Information before a corporate acquisition in consideration of the Impact of the Act to Improve the Protection of Investors* [interaktyvus]. *German law journal*. 2005, No. 02, p. 549. [žiūrėta 2017 kovo 11 d.]. Prieiga per internetą: <https://static1.squarespace.com/static/56330ad3e4b0733dcc0c8495/t/56b8eb62cd94ec072e5550/145495959570/GLJ_Vol_06_No_02_Rittmeister.pdf>.

⁷⁷ *Ibid*, p.550.

Įmonės patikrinimas nėra konkrečiai įtvirtintas ir Lietuvos teisės aktuose. CK 6.328 str. nurodoma tik pirkėjo teisė, bet ne pareiga patikrinti daikto kokybę prieš sutarties pasirašymą. Tame pačiame straipsnyje pirkėjui suteikiama teisė kreiptis į pardavėją jau po sutarties sudarymo, jei nustatomi daikto trūkumai. Specialiosiose CK ir ABĮ normose, skirtose verslo perleidimo reguliavimui, taip pat nėra nurodyta pirkėjo prievolė atlikti *due diligence* procedūrą, taigi, pagal Lietuvos teisės aktus, išankstinė įmonės būklės analizė nėra būtina, tačiau tai nepasakytina vertinant Lietuvos teismų praktiką bei teisės doktriną. Vienoje iš savo bylų Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pasakęs, jog verslo perleidimo sandoriuose pirkėjams, kaip savo srities žinovams, yra keliami aukštesni nei vidutiniai atidumo, rūpestingumo, profesionalumo standartai. Verslininkai privalo įvertinti su verslu susijusią riziką, o jos tinkamai neįvertinus negali reikalauti ją perkelti kontrahentui⁷⁸, t. y. verslininkams priskiriama pareiga pasirūpinti esminėmis sutarties sudarymo aplinkybėmis⁷⁹. Panašią poziciją šiuo klausimu pateikė ir Lietuvos Apeliacinis Teismas nagrinėdamas bylą dėl akcijų pirkimo-pardavimo sutarties pripažinimo negaliojančia, kurioje nurodė, jog „protingas ir apdairus pirkėjas turi pats kaip galima išsamiau ir nuodugniau išanalizuoti įmonės, kurios akcijas jis perka, padėtį, verslo perspektyvas, galimybes gauti pelną ir pan. Pirkėjo pozicija, kai jis neatidžiai ištiria minėtas aplinkybes, vertintina ne kaip jo apgaulė dėl esminių sandorio sudarymo aplinkybių, o tik kaip paties neapdairumas, neatidumas, nepamatuota rizika sudarant sandorį dėl specifinio turto - akcijų pirkimo“⁸⁰. Kitoje byloje Lietuvos apeliacinis teismas pareiškė, jog tais atvejais, kai “pirkėjas nepateikia įrodymų, jog buvo apribotos jo galimybės išanalizuoti įtarimų keliančius dokumentus, pateikti užklausimus bendrovėms, kurių skolos buvo įtrauktos į finansinę apskaitą bei atlikti pilną įmonės auditą, nėra pagrindo konstatuoti sutarties objekto trūkumus ir dėl to mažinti sutarties kainą”⁸¹ Nors minėta, kad akcijų pirkimo-pardavimo sandoriai išsiskiria silpna pirkėjo interesų apsauga, tačiau konkrečiai šiuo aspektu minėta nutartį galima taikyti sudarant sutartį ir kitais verslo perleidimo būdais.

Iš to, kas išdėstyta, galima daryti išvadą, jog, nepaisant įstatyminio reguliavimo stokos, praktikoje galioja taisyklė, kad pirkėjas privalo atlikti įmonės būklės patikrinimą prieš ją įsigydamas, jei nenori prisiimti rizikos dėl sutarties objekto trūkumų bei siekia išsaugoti interesų gynimo teisę pažeidimo atveju. Tuo tarpu pardavėjo pareiga

⁷⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje D. V. v. Nordea Bank Finland Plc, Nr. 3K-3-520/2012.

⁷⁹ MIKELĖNAS V. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia, 2003, p. 208.

⁸⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2005 m. birželio 14 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Ūkio banko investicinė grupė“ v. G. Brencius, Nr. 2A-200/2005.

⁸¹ Lietuvos apeliacinio teismo civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. balandžio 29 d. nutartis civilinėje byloje UAB “Manage Holding” v. V. B., R. B., M. B., K. S., M. T., N. B, Nr. 2A-310/2008.

savanoriškai atskleisti svarbią informaciją perleidžiant verslą laikytina antraeile lyginant su pirkėjo pareiga domėtis, todėl tam tikrų aplinkybių nenurodymas nesuponuoja pardavėjui keliamų reikalavimų pažeidimo.

Olandijos teismų sprendimuose šalių pareigų apimtis *due diligence* atžvilgiu suprantama panašiai – tiriant pirkimo objektą, pirkėjas turi galimybę susižinoti visus sutarties sudarymui reikšmingus aspektus, todėl šis procesas turi būti atliekamas ypač atidžiai ir nuodugnai, o to nepadarius pirkėjui tenka prisiimti atsakomybę už nerūpestingo elgesio padarinius⁸².

Tuo tarpu Vokietijoje situacija yra kiek kitokia – čia pardavėjui nepakanka vien sudaryti pirkėjui sąlygas atlikti įmonės patikrinimą, pardavėjas taip pat turi pareigą pateikti visus jam žinomus su įmonės vykdoma veikla susijusius aspektus, o už šios pareigos nesilaikymą atsako nepriklausomai nuo to, ar potencialus pirkėjas turėjo realią galimybę pats atskleisti nutylėtą informaciją, ar ne⁸³. Viename iš teismų sprendimų nurodoma, jog neoficialių piniginių transakcijų propagavimas bendrovės viduje, t. y. darbuotojų skatinimas nelegaliais būdais, yra vienas iš pavyzdžių, turinčių didelės įtakos potencialaus pirkėjo sprendimui dėl sutarties pasirašymo, ir aplinkybė, jog verslo įgijėjui buvo suteikta galimybė tikrinti šią informaciją, neatleidžia pardavėjo nuo pareigos ją išviešinti. Tokiu atveju net ir minėto klausimo neaptarimas sutarties pareiškimuose ir garantijose neatleidžia pardavėjo nuo atsakomybės už tyčinį informacijos slėpimą⁸⁴. Iš minėtų teismų pozicijų galima daryti išvadą, jog Vokietijoje informacijos apie sutarties objektą atskleidimo pareiga padalijama abiem šalims vienodai – pirkėjui, kaip savo srities profesionalui, tenka pareiga atlikti kiek įmanoma išsamesnį įmonės kaip turtinio komplekso tyrimą, o pardavėjas privalo pateikti kontrahentui visą jam žinomą informaciją, kuri, kaip manoma, gali turėti reikšmės sandorio sudarymui.

Remiantis tuo, kas išdėstyta, vis dėlto labiau pritartume Vokietijos teismų pozicijai. Manytina, jog Lietuvos teismams vertinant verslo perleidimo sandorių šalių atsakomybės klausimus nagrinėjamu aspektu, taikomas požiūris yra kiek per siauras, neapimantis visų galimų niuansų, kuriuos reikėtų išnagrinėti kiekvienu konkrečiu atveju. Visų pirma,

⁸² JAKAITĖ, A. *Pareiga atskleisti informaciją ikisutartinių santykių kontekste* [interaktyvus]. Teisė. 2011, Nr. 81. p. 112. [žiūrėta 2017 kovo 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/viewFile/136/104>>.

⁸³ BURCKHARDT, P. *Acquisition of Enterprises and Disclosure Obligations/Corporate Finance/M&A - Germany*, 2009. [žiūrėta 2017 kovo 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.internationallawoffice.com/Account/Login.aspx?ReturnUrl=http%3a%2f%2fwww.internationallawoffice.com%2fnewsletters%2fdetail.aspx%3fg%3da85f8863-8433-4c20-9dfa-6f3eb0cc0701>>.

⁸⁴ NEUHAUS, M. *M&A and Corporate Law Newsletter*. 2012. [žiūrėta 2017 kovo 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.shearman.com/files/Publication/b5ec9df5-d8e2-47dd-9ff9-e09573dcfed2/Presentation/PublicationAttachment/e3a23e53-7f03-4882-a301-e0e451339c89/M_and_A_newsletter_english_0312.pdf>.

reikėtų atsižvelgti į faktines aplinkybes, kokius veiksmus atliko ir ar pakankamai atidus buvo pirkėjas, rinkdamas informaciją apie sutarties objektą, kokia informacija buvo neatskleista ir ar ji apskritai galėjo būti atskleista be pardavėjo pagalbos. Taip pat reikia įvertinti ir pardavėjo veiksmus – ar jis neprisidėjo prie to, kad pirkėjui nepavyktų atskleisti tam tikros informacijos. Teismai turėtų atsižvelgti ir į tai, jog ne tik pirkėjas, bet ir pardavėjas yra savo srities specialistas, todėl jam taip pat turi būti taikoma rūpestingumo pareiga siekiant sėkmingo sandorio sudarymo. Galiausiai, sutarties sudarymui reikšmingą informaciją pardavėjas gali atskleisti žymiai mažesniais kaštais, nei tai padarytų pirkėjas, kadangi asmeniui, užsiimančiam verslu, kuris yra sandorio objektas, didžioji dalis su šia veikla susijusios informacijos yra žinoma neatliekant jokių papildomų tyrimų. Tuo tarpu pirkėjas *due diligence* pareigą vykdo ženkliai didesnėmis sąnaudomis, kadangi kiekvieno įmonės būklės aspekto tikrinimui tenka samdyti atitinkamos srities specialistus, galinčius atlikti tyrimą bei pateikti išvadas. Tokiu būdu ne tik netiesiogiai išauga sandorio sudarymo kaina, bet ir išaikvojama daugiau laiko nei sutarties šalims savo pareigas vykdant ekvivalentiškai. Kitokio tipo komercinėse sutartyse pats Lietuvos Aukščiausiasis Teismas laikosi išdėstytos pozicijos⁸⁵, todėl siūlytume šalių teisių ir pareigų lygiavertiškumo principą taikyti ir verslo perleidimo srityje.

2.2. Informacijos atskleidimo pareiga

Aptariant *due diligence* pareigos ypatybes minėta, jog verslo perleidimo sandorių sėkmingumui svarbi ir kita pareiga, įtvirtinta CK 6.163 str. 4 d. Tai šalims žinomos informacijos atskleidimo pareiga. Pagal kontinentinės teisės tradicijų šalių teismų praktiką, sandorio šalys privalo atskleisti viena kitai joms žinomą informaciją, galinčią paveikti kontrahento apsisprendimą dėl sutarties sudarymo. Kitose kontinentinės teisės tradicijų valstybėse (pavyzdžiui, Austrijoje) pardavėjui priskiriama pareiga nurodyti pirkėjui visą jam žinomą su perleidžiamu objektu susijusią informaciją, galinčią įtakoti pirkėjo apsisprendimą dėl sutarties sudarymo, ir nurodoma, kad už tokios informacijos neatskleidimą pardavėjui gali būti taikoma įstatyminė arba sutartinė atsakomybė⁸⁶. Dėl informacijos svarbos sprendžiama atskirai kiekvienu konkrečiu atveju, vertinant informacijos reikšmę pagal šalių profesionalumo laipsnį ir pasirinktą verslo perleidimo

⁸⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. rugsėjo 20 d. nutartis civilinėje byloje VĮ Valstybės turto fondas v. UAB „Cetarium“, UAB „Ortofina“ ir R.G.K, Nr. 3K-3-17/2006.

⁸⁶ WHALLEY, M.; SEMLER, F.-J. *International Business Acquisitions: Major Legal Issues and Due Diligence*. 3rd ed. The Hague London: Kluwer Law International, 2007, p. 41.

būda⁸⁷. Teisės doktrinoje informacija apie sutarties objektą, sutarties sudarymo pasekmes bei šalių intencijas laikoma pagrindine ir pateiktina sudarant bet kokį verslo perleidimo sandorį⁸⁸. Paprastai pardavėjui keliami aukštesni reikalavimai dėl tokios informacijos pateikimo. Šie reikalavimai grindžiami argumentais, kad pirkėjui yra sunkiau nustatyti realią įgyjamo verslo vertę dėl nedalyvavimo vykdomoje veikloje, be to, tam tikros informacijos pirkėjas negali patikrinti (pavyzdžiui, finansinės apskaitos skaidrumo ir atitikimo tikrovei), todėl normalu, kad ši pareiga priskiriama verslo perleidėjo atsakomybei. Vokietijos teisėje ypatingas dėmesys skiriamas pardavėjo pareigai atskleisti aplinkybes, kurias žinodamas pirkėjas apskritai nutrauktų derybas dėl sandorio sudarymo. Tokiomis aplinkybėmis laikoma informacija apie smukusį įmonės pelningumą, sunkią finansinę padėtį, dideles kreditorines ar mokesťines skolas⁸⁹.

Tačiau Lietuvoje yra ir kitokių nuomonių. Kai kurių autorių teigimu, pardavėjas negali būti įpareigojamas suteikti pirkėjui informacijos tais atvejais, kai tokia informacija laikoma komercine paslaptimi arba jei šios informacijos atskleidimo išlaidų kompensavimas sutartyje nenumatytas⁹⁰. Su tokia nuomone nesutiktume, kadangi informacijos atskleidimo instituto paskirtis suponuoja išvadą, jog neigiamos pasekmės, kylančios iš šios pareigos nevykdymo, gali lemti ženkliai didesnius nuostolius, lyginant su įgyvendinimo išlaidomis.

Patirtis bei įgūdžiai verslo sferoje taip pat turi didelės reikšmės sprendžiant klausimą dėl informacijos atskleidimo pareigos vykdymo paskirstymo tarp šalių. Skirtingai nei vartojimo sutarčių atveju, verslo perleidimo sandoriuose šalys paprastai traktuojamos kaip savo srities žinovės, todėl joms keliamas padidinto atidumo bei rūpestingo reikalavimas, leidžiantis informacijos atskleidimo pareigą taikyti mažesne apimtimi⁹¹. Kita vertus, verslininkų patirtis lemia ir aplinkybę, jog vieno kitam reiškiami reikalavimai dėl informacijos pateikimo turi būti kuo preciziškesni. Verslo įgijėjas privalo tiksliai formuluoti savo ketinimus ir lūkesčius, o pardavėjas, remdamasis šiais duomenimis, turi pateikti aiškią ir išsamią informaciją, kuri leistų pirkėjui susidaryti objektyvią nuomonę apie planuojamą įsigyti verslą⁹².

⁸⁷ *Cases, Materials and Text on Contract Law*, p. 421

⁸⁸ BEALE, H. *Cases, Materials and Text on Contract Law*. Oxford; Portland, Or.: Hart Publishing, 2002., p. 287.

⁸⁹ DROSTE. *Mergers & Acquisitions in Germany*. Oxfordshire: CCH Editions Limited trading as CCH Europe, 1995., p. 34.

⁹⁰ GEDEIKIS, M. *Pareiga elgtis sąžiningai, kai yra ikisutartiniai santykiai* [interaktyvus], p. 22. [žiūrėta 2017 kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/viewFile/136/104>>.

⁹¹ MIKELĖNAS, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 208.

⁹² GEDEIKIS, M. *Pareiga elgtis sąžiningai, kai yra ikisutartiniai santykiai*, p. 21-22.

Nagrinėjama pareiga verslo perleidimo sandoriuose paprastai pažeidžiama arba ją nutylinti, arba iškraipant. Nepriklausomai nuo pažeidimo būdo, nukentėjusioji šalis gali reikalauti sutartinės arba įstatyminės atsakomybės taikymo, tačiau visų pirma ji turi įrodyti, jog pažeidėjas žinojo arba negalėjo nežinoti reikšmingos informacijos ir kad būtent ši informacija būtų įtakojusi nukentėjusios šalies sprendimą dėl sandorio sudarymo⁹³.

Taigi, reikšmingos informacijos atskleidimo taisyklė įpareigoja šalis pateikti visą jiems žinomą informaciją, galinčią turėti įtakos sandorio sudarymui, jo galiojimui bei tinkamam vykdymui. Praktikoje šis reikalavimas paprastai labiau priskiriamas įmonės pardavėjui, kaip su sandorio objektu labiau susijusiam asmeniui, tačiau, vertinant bendrai, t. y. ne tik esminės informacijos pateikimą, bet apskritai visų deryboms svarbių detalių rinkimo pareigos paskirstymą, verslo perleidimo sandoriuose verslo įgijėjui taikoma domėjimosi pareiga vis dėlto traktuojama kaip pirmaeilė, ir jos neatlikimas dažnai leidžia pardavėjui išvengti atsakomybės už savo pareigų nevykdymą.

2.3. Konfidencialumo pareiga

Priešlaikinis sudarinėjamos verslo perleidimo sutarties paviešinimas gali sukelti nepageidaujamų padarinių tiek sandorio objektui, tiek sutarties šalims. Konfidencialios informacijos paviešinimas ikisutartinėje stadijoje gali iššaukti kreditorių reikalavimus papildomai užtikrinti prievoles arba nutraukti sutartis ir išmokėti jiems priklausančias dalis, o tai ženkliai pablogintų įmonės ekonominę būklę. Be to, tokios informacijos atskleidimu neabejotinai bandytų pasinaudoti konkurentai, siekdami išstumti perleidžiamą bendrovę iš rinkos, pritaikyti jos turimą gamybinę, technologinę ar kitokią informaciją savo veiklos tobulinimui arba perimti įmonės tiekėjus/partnerius⁹⁴. Todėl siekiant, kad verslas būtų perleistas tokios pačios būklės, kokios jis buvo iki derybų pradžios, ne mažiau svarbu laikytis ir konfidencialumo pareigos. Minėtos pareigos būtinybė kyla iš aplinkybės, jog sutarties šalys privalo viena kitai atskleisti informaciją tiek apie sutarties objektą, tiek apie asmeninius ketinimus, kurie, savaime suprantama, iki derybų pradžios laikomi slapta ir tam tikrą vertę turinčia informacija, todėl šalims

⁹³ *Contracts. International encyclopaedia of laws* [interaktyvus]. Volume 7, p. 80 (Spain). [žiūrėta 2017 kovo 14 d.]. Prieiga per internetą:

<<http://www.kluwerlawonline.com/abstract.php?area=Looseleafs&id=CONT20090272>>.

⁹⁴ JANUŠAUSKAITĖ, K.; PRANCKEVIČIUS, A. *Istatymas – patikimiausias užraktas?! (bendrovės komercinių (gamybinių) paslapčių apsauga)*. *Juristas*. 2003, 1: 3-9, p. 3.

reikalingas teisinis pagrindas, kurio dėka sandorio subjektai galėtų pasitikėti vienas kitu. Šiam tikslui pasiekti kontinentinės teisės

valstybių įstatymuose įtvirtinama konfidencialumo pareiga, už kurios pažeidimą gali būti taikoma sutartinė arba deliktinė atsakomybė (pavyzdžiui, Didžiojoje Britanijoje)⁹⁵.

Dažniausiai konfidencialia informacija pripažįstamos komercinės paslaptys, tačiau konfidencialumo pareiga gali saugoti ir kitokio pobūdžio informaciją, šalims turinčią tam tikrą vertę⁹⁶. Informacija nėra laikoma konfidencialia, kol sutarties šalis nepatvirtina jos slaptumo, tačiau išskirtiniais atvejais informacijos specifiškumas arba vienos iš šalių profesija gali suponuoti informacijos konfidencialumo pareigą be atskiro pareiškimo⁹⁷. Ar konkreti informacija laikytina komercine paslaptimi, Lietuvos Aukščiausiojo teismo praktikoje nustatoma remiantis dviem kriterijais: 1) informacijos turėtojo pareiškimu, jog informacija yra slapta, bei 2) įstatymų nuostatomis, kuriose nurodoma, kokia informacija visais atvejais laikoma vieša ir negalinčia būti komercinės paslapties objektu⁹⁸.

Lietuvoje konfidencialumo pareigą reglamentuojančios teisės normos yra perimtos iš tarptautinių teisės šaltinių ir implementuotos į CK 6.164 str.⁹⁹. Šiame straipsnyje konkretus aptariamos pareigos laikymosi terminas nėra numatytas, tačiau kodekso komentare įtvirtinta taisyklė, jog laikotarpio, kurį privaloma išlaikyti informacijos konfidencialumą, nustatymas yra sutarties šalių diskrecijoje, o tokio susitarimo nesudarius laikoma, jog konfidencialumo pareiga yra neterminuota¹⁰⁰. Vis dėlto šios pareigos terminas negali būti begalinis, kadangi, pagal UNIDROIT principus, tokios nuostatos laikytinos prekybos ribojimu¹⁰¹. Nustatant racionalų minėtos pareigos terminą

⁹⁵ *Principles of European Contract Law* [interaktyvus]. ed. O. Lando, et al. The Hague London Boston: Kluwer Law International, 2002. [žiūrėta 2017 kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.trans-lex.org/400200/_pecl/#head_171>.

⁹⁶ MATKEVIČIUS, A. *Bendrovės komercinių paslapčių apsauga*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2008, p. 26

⁹⁷ *Principles of European Contract Law* [interaktyvus]. ed. O. Lando, et al. The Hague London Boston: Kluwer Law International, 2002. [žiūrėta 2017 kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.trans-lex.org/400200/_pecl/#head_171>.

⁹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senatas. *2004-06-18 d. nutarimas Nr. 45 „Dėl darbo kodekso normų, reglamentuojančių darbo sutarties nutraukimą pagal darbo kodekso 136 straipsnio 3 dalies 1 ir 2 punktus, taikymo teismų praktikoje“*. *Teismų praktika*. 2004, Nr. 21, p. 155-169.

⁹⁹ UNIDROIT *Principles of International Commercial Contracts*, 2.1.16 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2010/415-chapter-2-formation-and-authority-of-agents-section-1-formation/894-article-2-1-16-duty-of-confidentiality>>; *Principles of European Contract Law* 2:302 str. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.trans-lex.org/400200/_pecl/#head_42>.

¹⁰⁰ MIKELĖNAS, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 209.

¹⁰¹ UNIDROIT *Principles of International Commercial Contracts*, p. 62.

siūlytina vadovautis užsienio šalių praktikoje nusistovėjusiu dviejų-penkerių metų terminu¹⁰².

CK 1.116 str. konfidencialumo pareigos įgyvendinimas užtikrinamas tik tais atvejais, kai pats informacijos turėtojas dėl to stengiasi, o CK 1.164 str. šios pareigos vykdymas priskiriamas tik sutarties šalims, neįtraukiant trečiųjų asmenų, dalyvaujančių sutarties sudarymo procese¹⁰³. Todėl verslo perleidimo sandoriuose šalys paprastai sudaro konfidencialumo sutartis, kuriose konkrečiai nurodo, kas patenka į slaptos informacijos turinį, kokie galimi šios pareigos pažeidimai ir už juos taikoma atsakomybė, taip užtikrinamos aukštesnį reikšmingos informacijos saugumo laipsnį nei įstatyminio reguliavimo pagrindais¹⁰⁴.

Pažeidus konfidencialumo pareigą, gali būti taikoma tiek civilinė (nuostolių atlyginimas, sutarties nutraukimas)¹⁰⁵, tiek baudžiamoji atsakomybė (kai konfidencialumo pareiga kyla iš pažeidėjo profesijos, pagal Baudžiamojo kodekso (toliau - BK) 211 str.¹⁰⁶). Civilinė atsakomybė taikoma tais atvejais, kai konfidencialumo pareigos pažeidimu pasinaudoja perleidžiamos bendrovės konkurentai ir dėl to įmonė būna priversta ieškoti naujų būdų konkurencingumo atkūrimui. Baudžiamoji atsakomybė gali būti taikoma tik tuomet, kai dėl pažeidimo nukentėjusioji šalis patiria didelę turtinę žalą (pagal BK 212 str. 1 d.).

Taigi, konfidencialumo pareiga suponuoja verslo perleidimo sandorio šalių įsipareigojimą išsaugoti jiems patikėtos informacijos slaptumą. Nors ši taisyklė įtvirtinta ir įstatymų nuostatose, dėl nepakankamos įstatyminio reglamentavimo teikiamos apsaugos, sutarties šalys paprastai linkusios sudaryti konfidencialumo sutartis, kuriose nustato aptariamą pareigos apimtį, tačiau tokie susitarimai negali būti neterminuoti. Paprastai už šios pareigos nesilaikymą taikoma tokia pati atsakomybė kaip ir kitų pareigų pažeidimo atvejais, tačiau pasitaiko ir išimčių, kai konfidencialumo pareigos pažeidimas užtraukia baudžiamąją atsakomybę.

¹⁰² MATKEVIČIUS, A. *Bendrovės komercinių paslapčių apsauga*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2008, p. 184.

¹⁰³ MIKELĖNAS, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 209.

¹⁰⁴ MATKEVIČIUS, A. *Bendrovės komercinių paslapčių apsauga*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2008, p. 180.

¹⁰⁵ MATKEVIČIUS, A. *Civilinė atsakomybė bendrovės komercinių paslapčių apsaugos pažeidimų atvejais* [interaktyvus], p. 53. [žiūrėta 2017 kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2583/2390>>.

¹⁰⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89-2741.

2.4. Garantijos ir pareiškimai

Iš to, kas išdėstyta aptariant *due diligence* pareigos sampratą, matyti, jog verslo įgijėjui dažnai būna sudėtinga išanalizuoti perkamą įmonę visais aktualiais klausimais, taigi sunku nuspręsti ir dėl sandorio patrauklumo. Todėl, siekiant apsidrausti nuo nepageidaujamų pasekmių, gali būti taikomas garantijų ir pareiškimų institutas, kurio įtvirtinimas sutartyje saugo pirkėjo interesus nuo neišnagrinėtų rizikų ir atsakomybę už jas perkelia pardavėjui¹⁰⁷.

Garantijos ir pareiškimai yra plačiai paplitę įvairiuose komerciniuose sandoriuose, tačiau verslo perleidimo atvejais šie teisiniai instrumentai laikomi vienu iš svarbiausių sutarties dalių, kadangi gerai apgalvotos ir esminius sutarties aspektus apimančios garantijos ir pareiškimai yra toks pats efektyvus pirkėjo interesų užtikrinimo būdas, kaip ir tinkamas *due diligence* pareigos atlikimas. Sutarties sudarymo metu pardavėjas gali pateikti sutarties validumo, teisėto veikimo, finansinių ataskaitų tikrumo, esamų sutarčių laikymosi, nuosavybės teisių, įgaliojimų bei turto draudimo egzistavimo, skolų ir teisminių procesų nebuvimo, mokesčių mokėjimo ir kitas su sutarties objektu susijusias garantijas bei pareiškimus¹⁰⁸. Jų turinys ir apimtis kiekvieno sandorio metu yra individuali, priklausomai nuo sutarties sudėtingumo bei klausimų keliančių aspektų kiekio, taip pat nuo to, ar pirkėjas sugeba visapusiškai apgalvoti galimus sutarties objekto trūkumus. Tačiau tam tikri pareiškimai ir garantijos yra ribojami sandorio sudarymo momento aspektu, t. y. kai kurių faktų tikrumą pardavėjas gali užtikrinti tik iki sutarties sudarymo. Tai reiškia, jog už prievolių, atsiradusių iki sutarties pasirašymo momento, vykdymą atsakys verslo perleidėjas, tačiau tam tikriems įsipareigojimams atsiradus po to, kai sutartis buvo sudaryta, verslo perėmėjas negalės priskirti jų pardavėjo atsakomybei¹⁰⁹.

Garantijos (angl. *warranties*) ir pareiškimai, arba kitaip, patvirtinimai (angl. *representations*) yra kilę iš anglosaksų teisės tradicijos šalių sutarčių teisės¹¹⁰, tačiau, kontinentinės teisės tradicijos valstybėms perėmus šį institutą, garantijos ir pareiškimai

¹⁰⁷ HENSCHEL, R.F. *Conformity of goods in international sales governed by CISG article 35: Caveat venditor, Caveat emptor and Contract law as background law and as a competing set of rules* [interaktyvus]. *Nordic Journal of Commercial Law*, 2004, no. 1, p. 2. [žiūrėta 2017 kovo 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/henschel2.html>>.

¹⁰⁸ MARGLES, B. D. *Representations and warranties insurance in buying or selling a business* [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.thompsonlaw.ca/assets/representations-and-warranties-insurance-in-buying-or-selling-a-business.pdf>>.

¹⁰⁹ ADAMONIS, K. *Pavojus slepiasi po nekaltomis garantijomis* [interaktyvus]. *Verslo žinios. Mano finansai*. Nr. 171. P. 16. [žiūrėta 2017 kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://vz.lt/archive/news.php?id=480410>>.

¹¹⁰ DOMINAS, G. *Tarptautinė bankų terminuotos paskolos sutartis ir jos implementavimas Lietuvoje*. *Teisė*, 1999, nr. 33.

pradėti vertinti kaip vienalytė visuma. Tuo tarpu anglosaksiškoje teisėje laikomasi atskyrimo principo, t. y. pareiškimai ir garantijos suprantamos kaip atskiri tinkamo sutarties vykdymo užtikrinimo instrumentai, nepriklausantys vienas nuo kito. Pagal tokį skirstymą pareiškimu laikomas vieno iš kontrahentų reikšmingų aplinkybių egzistavimo bei jų *status quo* išlaikymo tam tikrą terminą patvirtinimas, siekiant įtikinti kitą sutarties šalį sandorio sudarymo patrauklumu¹¹¹. Tokie patvirtinimai nėra įtraukiami į sutarties sąlygas, o paaiškėjus, jog patvirtinimas neatitinka tikrovės, šalis, kurios interesus neatitikimas pažeidžia, turi teisę reikalauti iš pažeidėjo nuostolių atlyginimo ar netgi nutraukti sutartį, priklausomai nuo to, kokio sunkumo yra pažeidimas¹¹². Tačiau ne bet koks šalių pareiškimas pripažįstamas patvirtinančiu faktą, todėl reikia skirti tikruosius pareiškimus nuo nuomonės, kurią išreikšdamas pardavėjas dažniausiai siekia išaukštinti perleidžiamą verslą, sudaryti sutarties objekto išskirtinumo iliuziją ir, remdamasis ja, pakelti sandorio kainą. Gindama savo interesus, sutarties šalis gali naudotis tik faktiškai patikrinamais pareiškimais, t. y. jų realumas turi būti nustatomas empiriniu būdu, todėl pareiškimais laikytini tik teiginiai apie buvusias ir esamas aplinkybes, bet ne ateities prognozės¹¹³. Vis dėlto, tam tikrais atvejais ir subjektyvi pareiškėjo nuomonė gali tapti pagrindu ginantis nuo teisių pažeidimo, tačiau tai daugiau išimtis iš taisyklės, kadangi tik tam tikros srities specialisto išreikšta nuomonė būtent toje srityje, kurią jis išmano, gali būti pripažinta pareiškimu, leidusiu kitai šaliai manyti, jog juo yra tvirtinamas egzistuojantis faktas.

Tuo tarpu garantijos pripažįstamos sutarties sąlygomis ir gali būti į ją įtrauktos. Be to, skirtingai nei pareiškimais, jomis leidžiama teikti patvirtinimus ir dėl ateities perspektyvų, tačiau sandoris negali būti nutraukiamas sutartinių garantijų pagrindu, kadangi šis institutas taikomas tik vienai iš šalių pažeidus esmines sutarties sąlygas (angl. *essential conditions*), o garantijos prie tokių nėra priskiriamos, todėl, vienai iš šalių

¹¹¹ BITĖ, V. *Sutartinių garantijų verslo pardavimo sutartyje prigimtis ir teisinis vertinimas* [interaktyvus]. Jurisprudencija. 2009, Nr. 1(1). p.131. [žiūrėta 2017 kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2009~1367169134362/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>>.

¹¹² РОГОЗА, А. *Использование английского права в российских сделках* [interaktyvus]. Москва: Алтина Паблицерз. 2011, p. 13. [žiūrėta 2017 kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://files.alpinabook.ru/iblock/f9a/f9a10304669da90d594a45a1853d267d/14f74bd558d56a6794e125080b62331a.pdf>>.

¹¹³ *Representations and warranties in business agreements are not synonymous*. [žiūrėta 2017 kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.rieckcrotty.com/ArticleDetail-263-representations-and-warranties-in-business-agreements-are-not-synonmous-sept-oct-08.aspx>>.

(dažniausiai verslo perleidėjui) pažeidus išduotas garantijas, nuketėjusioji šalis (paprastai pardavėjas) gali reikalauti tik nuostolių atlyginimo instituto taikymo¹¹⁴.

Vis dėlto, nuostolių atlyginimas kartais tampa ganėtinai sudėtingu procesu, kadangi ne visada paprasta tiksliai nustatyti, kokio dydžio žala buvo padaryta pažeidus tam tikrą garantiją ar pareiškimą. Anglosaksų teisės sistemos šalyse galioja nuostata, kad nuostoliai turi būti atlyginami tokia apimtimi, kad pinigine prasme sutartis pirkėjui būtų naudinga tiek pat, kiek ji būtų buvusi naudinga, jei iš tikrųjų egzistuočių garantuotos ar pareiškimu užtvirtintos aplinkybės. Tačiau, siekdamas savo interesų gynimo šiuo pagrindu, pirkėjas privalo įrodyti, kad tarp garantijos ar patvirtinimo pažeidimo ir jo patirtų nuostolių egzistuoja priežastis ryšys, bei atlikti visus įmanomus veiksmus, kad minėti nuostoliai būtų kaip galima mažesni¹¹⁵.

Panašus nuostolių atlyginimo instituto reglamentavimas egzistuoja ir daugelyje kontinentinės teisės tradicijos šalių, tačiau, tarkime, Vokietijoje sutartinę garantiją ar pareiškimą pažeidusiai sutarties šaliai leidžiama pašalinti neigiamas pasekmes, kilusias iš pažeidimo, jei tik yra tokia galimybė. Nuostolius patyrusi šalis gali reikalauti juos atlyginti tik tuomet, kai pažeidėjas nesiima jokių veiksmų arba minėtų pasekmių panaikinti neįmanoma¹¹⁶.

Lietuvoje sutartinės garantijos ir pareiškimai perleidžiant verslą nėra konkrečiai detalizuoti jokiam įstatyme, tačiau, vadovaujantis principu, jog specialiosioms normoms nereglamentuojant tam tikro teisinio aspekto, turi būti taikomos bendrosios nuostatos, garantijų ir pažeidimų reguliavimą galima išvelgti bendrosiose pardavėjo pareigas reglamentuojančiose CK normose. Pavyzdžiui, pagal 6.317str., pirkėjui suteikiama nuosavybės teisė į daiktą¹¹⁷ ir jo kokybę užtikrinanti garantija, nepaisant to, ar pardavėjas suteikė tokią garantiją, ar ne (įstatyminė garantija); 6.321 str. įtvirtinta pardavėjo pareiga užtikrinti pirkėją, jog sutarties objektas nėra įkeistas, areštuotas, kad dėl jo nevyksta teisminiai ginčai ir kad tretieji asmenys neturi pretenzijų į minėtą objektą, išskyrus atvejus, kai pirkėjas apie tokius suvaržymus buvo tinkamai informuotas ir sutiko įsigyti sandorio objektą (verslą). Galiausiai, 6.333 str. įpareigoja pardavėją informuoti pirkėją

¹¹⁴ BITĖ, V. *Sutartinių garantijų verslo pardavimo sutartyje prigimtis ir teisinis vertinimas* [interaktyvus]. Jurisprudencija. 2009, Nr. 1(1), p. 134.

¹¹⁵ РОГОЗА, А. *Использование английского права в российских сделках* [interaktyvus]. Москва: Алтина Паблшерз. 2011, p. 18.

¹¹⁶ GIESEN, H. M. *Germany negotiated M&A guide. Corporate and M&A law committee* [interaktyvus]. P.13. [žiūrėta 2017 kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ibanet.org/Document/Default.aspx?DocumentUId=B15E017F-5BC8-4B0E-80EF-10444825457F>>.

¹¹⁷ Nagrinėjamos temos prasme, daiktas turėtų būti traktuojamas kaip turtinis kompleksas, esantis verslo perleidimo sandorio objektu.

apie daikto trūkumus, dėl kurių daikto negalima naudoti pagal paskirtį, ar žinojimas apie kuriuos turėtų įtakos sutarties sudarymui arba kainos nustatymui. Reikėtų pastebėti, jog to paties straipsnio pirmoje dalyje įtvirtinta nuostata, kad pardavėjas (verslo perleidėjas) atsako tik už trūkumus, atsiradusius iki daikto perdavimo ar priežasčių, lėmusių daikto trūkumus, atsiradimo momento¹¹⁸. Nors aiškus garantijos ir pareiškimo atskyrimas CK nėra įtvirtintas, tačiau iš pastarosios nuostatos matyti, jog pardavėjui iki sutarties sudarymo momento ir po jo tenkančios prievolės yra atribojamos, todėl galima daryti prielaidą, jog iki daikto perdavimo (sutarties pasirašymo) pardavėjui tenkančios prievolės laikytinos pareiškimų, o po šio momento keliami įpareigojimai – garantijų atitikmenimis. Vis dėlto, Lietuvoje verslininkai, sudarydami įmonės perleidimo (pirkimo-pardavimo, nuomos, reorganizavimo) sandorius taip pat nesivadovauja aptartu atskyrimu ir garantijas bei pareiškimus traktuoja kaip vieną teisinį instrumentą.

Sutartinės garantijos turi ypatingą reikšmę perleidžiant verslą reorganizavimo būdu. Minėta, jog reorganizuojant bendrovę, po reorganizavimo įsteigto juridinio asmens savininkui (-ams) pereina nuosavybės teisė ne į įmonės turtą, bet į jos turimas akcijas. Akcijos yra specifinis nuosavybės teisės objektas, pasižymintis visų su jomis susijusių teisių ir pareigų „sekimu“ paskui akciją, t. y. kartu su akcijomis jų įgijėjui pereina ne tik teisė į įmonės turtą, bet apskritai visos su perkamomis akcijomis susijusios teisės ir įsipareigojimai, apie kuriuos akcijų įgijėjas gali ir nežinoti. Taip pat yra ir perimant verslą reorganizavimo būdu, todėl reorganizuojamos bendrovės įgijėjui pareiškimų ir garantijų detalizavimas turi esminės reikšmės siekiant apsisaugoti nuo visų galimų rizikų.

Minėta, kad pareiškimai ir garantijos yra susitarimo reikalas, todėl ir atsakomybė už jų pažeidimus gali būti nustatyta šalių ir įtvirtinta sutartyje. Tačiau tokie susitarimai turi būti adekvatūs pažeidimo sunkumui, šalys negali susitarti dėl neproporcingų sumų atlyginant nuostolius, kadangi pareiškimų ir garantijų institutas skirtas nukentėjusios šalies gražinimui į tokią padėtį, lyg pažeidimas nebūtų įvykęs, bet ne kaltosios šalies nubaudimui¹¹⁹. Todėl CK yra numatytos nukentėjusios šalies teisių gynimo galimybės, kuriomis šalys privalo vadovautis nustatydamos sutartinę atsakomybę. Pavyzdžiui, pagal CK 6.334 str. 1 d. 4 p. ir 6.408 str. 5 d. nuostatas, nukentėjusi šalis gali reikalauti sutarties nutraukimo tik tais atvejais, kai sutarties pažeidimas yra esminis. Minėta, jog anglosaksų teisinėje sistemoje garantijos paprastai laikomos ne esminėmis sutarties sąlygomis.

¹¹⁸ Nagrinėjamu atveju – nuo priėmimo-perdavimo akto pasirašymo (pagal CK 6.407 str. 3 d.), kadangi verslo perleidimo sutartys yra konsensualinės, o ne realinės, t. y. laikomos sudarytomis nuo pasirašymo momento.

¹¹⁹ England and Wales Court of Appeal (Civil Division). *Date*: 96-12-20. *Senate Electrical Wholesalers Ltd v. Alcatel Submarine Networks Ltd*. [žiūrėta 2017 kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/1998/3534.html>>.

Tačiau, kaip aptarta anksčiau, Lietuvoje skirstymo į pareiškimus ir garantijas nėra, todėl darytina prielaida, jog esminėmis sąlygomis negali būti laikomos tik garantijos į ateitį. Kitais atvejais, sprendžiant klausimą ar pažeidimas yra esminis ir ar tolesnis sutarties vykdymas tapo neįmanomu, turi būti vadovaujama CK 6.217 str. įtvirtintomis normomis, kurios tuo pačiu riboja šalių laisvę nustatant sutartinę atsakomybę. Taigi, verslo perleidimo sandoriai gali būti nutraukti tik įstatymuose nurodytais pagrindais ir tik teismine tvarka, todėl šis institutas verslo sandoriuose taikomas retai. Apskritai, teisės doktrinoje sutartys laikomos pozityviu reiškiniu, o jų nutraukimas taikomas tik kaip kraštutinė (*ultima ratio*) priemonė¹²⁰, todėl pirmenybė teikiama jų išsaugojimui, o sutarties sąlygų pažeidimo atveju nukentėjusioji šalis paprastai įgyja nuostolių atlyginimo ar sandorio kainos sumažinimo reikalavimo teisę.

Remiantis Lietuvos teismų praktika, nuostolių atlyginimo institutas skirtas nukentėjusios šalies grąžinimui į padėtį, buvusią iki pažeidimo padarymo, atlyginant jai dėl pažeidimo turėtas išlaidas¹²¹. Tačiau, kaip ir daugelyje kontinentinės teisės tradicijos šalių, Lietuvoje šio instituto taikymas tam tikrais atvejais taip pat gali būti ribojamas. Pagal CK 6.251 str. 1 d., nuostoliai privalo būti atlyginti visiškai, išskyrus tuos atvejus, kai ribota atsakomybė įtvirtinta specialiuose įstatymuose ar pačioje sutartyje. Be to, pagal CK 6.247 str. ir CK 6.259 str. 2 d., pirkėjas privalo įrodyti, jog nuostoliai atsirado būtent dėl pardavėjo kaltės, t. y. jog egzistuoja priežastinis ryšys tarp pardavėjo veiksmų ir patirtų nuostolių, bei imtis visų įmanomų priemonių, kad patirta žala būtų minimalizuota. Neįvykdžius šių sąlygų, pardavėjas gali reikalauti sumažinti kompensuojamų nuostolių dydį, remdamasis tyčiniu arba neatsargiu pirkėjo neveiksmumu. Nepaisant to, kai kurių Lietuvos teisės specialistų teigimu, tinkamai pasinaudojus pareiškimų ir garantijų institutu, visos iš sutarties kylančios rizikos gali būti perkeltos pardavėjo atsakomybėn¹²², taigi ši verslo įgijėjams suteikiama teisė yra viena iš svarbiausių siekiant naudingos sutarties sudarymo, todėl naudodamiesi ja verslininkai privalo būti itin kruopštūs bei atsakingi.

Kaip jau minėta, neretai būna sudėtinga nustatyti dėl garantijų ir pareiškimų pažeidimo patirtų nuostolių dydį, kadangi ši procedūra atliekama remiantis skirtumu tarp perimamo objekto vertės sutarties pasirašymo metu ir tikėtinos vertės, jei nebūtų

¹²⁰ MIZARAS, V. *Pirkimo-pardavimo sutartinių santykių reguliavimas Civiliniame kodekse* (3), *Justitia*. 2003, 5 (47):10-22, p. 17.

¹²¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. gruodžio 8 d. nutartis civilinėje byloje *VĮ Valstybės turto fondas v. UAB "B-dužiai"*, Nr. 3K-3-1177/2003.

¹²² ADAMONIS, K. *Pavojus slepiasi po nekaltomis garantijomis. Verslo žinios. Mano finansai*. Nr. 171, p. 16.

padarytas pažeidimas¹²³. Be to, šios vertės gali būti koreguojamos - ginčo šalys turi teisę teikti įrodymus, pagrindžiančius didesnę arba mažesnę sandorio objekto rinkos vertę¹²⁴. Įtakos vertės apskaičiavimui gali turėti ir kitos rinkoje susiklosčiusios aplinkybės, nepriklausančios nuo ginčo šalių valios, pavyzdžiui, ekonominė krizė ar konkurentų rinkos galios augimas. Apskaičiuoti nuostolių dydį nėra paprasta ir dėl to, kad ieškovas privalo pagrįsti juos faktais, kadangi, kaip jau minėta, šio instituto paskirtis yra žalos atlyginimas, o ne bausmė už pažeidimus.

Sutartinių garantijų pažeidimo klausimas perkant-parduodant, nuomojant ar reorganizuojant įmonę Lietuvos teismų praktikoje nėra pasitaikęs. Šis institutas nagrinėtas tik perleidžiant verslą akcijų pardavimo būdu. Remdamasis faktinėmis aplinkybėmis, pagal kurias verslo perėmėjui buvo pateiktas Šiaulių teritorinės muitinės reikalavimas sumokėti delspinigius, nors verslo perleidėjas garantavo, jog visi su verslu susiję įsipareigojimai yra įvykdyti, Lietuvos apeliacinis teismas savo sprendime pateikė išvadą, jog „tinkamas sutarties įvykdymas reiškia sutarties sąlygų įgyvendinimą, kai sutarties šalys pasiekia rezultatą, kurio tikėjosi sudarydamos sutartį. Šiuo atveju, nors ir buvo sudaryta sutartis, viena iš sutarties sąlygų – garantija apie laiku ir teisingai sumokėtus mokesčius, buvo pažeista. <...> Teisėjų kolegija, vertindama atsakovo argumentus, negali sutikti su pozicija, jog iš esmės pardavėjai (atsakovai) laikytini pažeidusiais sutartį tik tuomet, jei akcijų pirkimo-pardavimo sutartis nebūtų sudaryta, tai yra jie nebūtų perdavę akcijų pirkėjo (ieškovo) nuosavybėn. Toks traktavimas neatitiktų tiek sutarties aiškinimo principų, tiek protingumo ir sąžiningumo principų, nes šiuo atveju pardavėjas (atsakovai) pagal sudarytas sutartis ne tik turėjo pareigą perduoti pirkėjui akcijas, bet ir suteikti tinkamą sutartyje numatytą informaciją, kurios pobūdis galėjo lemti ir tam tikrų sutarties sąlygų nustatymą ar koregavimą. <...> Atsakovai, pateikdami neteisingą garantiją, pažeidė sutarties organizacinę stadiją, kurios esmė – vienas kitam sąžiningai suteikti teisingą informaciją dėl sutartyje nustatytų sąlygų, dėl ko vėliau gali kilti tam tikros prievolės akcijų pirkėjui“¹²⁵.

Taigi, dėl įstatyminio reguliavimo spragų, lemiančių verslo įgijėjo pažeidžiamumą, verslo perleidimo sandoriuose paprastai nustatomos sutartinės garantijos, perkeliančios

¹²³ CROOCK, J. M. *International private M&A. U.K. Corporate law issues* [interaktyvus], p. 2. [žiūrėta 2017 kovo 16 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.dechert.com/files/Publication/d9771cc4-0e74-4ef1-9f51-1460c83f1734/Presentation/PublicationAttachment/dd03dbe3-92e6-4326-b772-1bfbc49b5501/InternationalPrivateM%26A_U.K.CorporateLawIssues_6-04-1.pdf>.

¹²⁴ Royal Courts of Justice Strand London. *2001-10-10 Eastgate Group Ltd v. Lindsey Morden Group Inc., no. WC2A 2LL* [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 kovo 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ucc.ie/law/restitution/archive/englcases/eastgate2.htm>>.

¹²⁵ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2008 m. balandžio 29 d. nutartis civilinėje byloje UAB "Manage Holding" v. V. B., R. B., M. B., K. S., M. T., N. B., Nr. 2A-310/2008.*

tam tikras rizikas pardavėjo atsakomybėn. Šių garantijų pagrindu verslo įgijėjas užtikrinamas perleidėjo teiginių tikrumu bei atleidžiamas nuo įrodinėjimo naštos priskiriant pardavėjui atsakomybę už garantijų pažeidimus.

Minėta, jog kai kuriais atvejais, ginant savo interesus, pirkėjui suteikiama teisė remtis pardavėjo išreikšta nuomone. Tačiau tokiu atveju kyla klausimas, kiek realu pirkėjui įrodyti, jog egzistavo pardavėjo patikinimai dėl tam tikrų aplinkybių buvimo ar nebuvimo, kai toks nuomonės išreiškimas nėra fiksuojamas raštiškai. Manytina, jog ši pagrindą pritaikyti praktikoje yra itin sudėtinga, todėl verslo įgijėjai visais atvejais turėtų reikalauti kontrahentų teiginių įtvirtinimo sutartyje.

2.5. Skyriaus apibendrinimas

Verslo perleidimo sandorių šalims tenka specifinės teisės ir pareigos, iš kurių reikšmingiausios sandorio sėkmei yra: 1) įmonės būklės patikrinimo (*due diligence*); 2) informacijos atskleidimo; 3) konfidencialumo; bei 4) sutartinių garantijų nustatymo.

Įmonės būklės tyrimas leidžia verslo perėmėjui visapusiškai susipažinti su pirkimo objektu, kita vertus, sukelia riziką, jog atsakomybė už trūkumus, nenustatytus šio tyrimo metu, teks pačiam pirkėjui. Ši taisyklė grindžiama verslininkams keliamais padidinto apdairumo ir rūpestingumo reikalavimais, tačiau, autoriaus nuomone, minėta nuostata verslo perleidimo sandoriuose yra traktuojama neteisingai. Visų pirma, tokio pobūdžio sandoriuose paprastai abi šalys yra verslininkai, todėl jiems keliami reikalavimai turėtų būti skirstomi lygiaverčiai. Antra, verslo perleidėjas yra labiau susijęs su aptariamų sandorių objektu, nei pirkėjas, todėl vykdyti informacijos apie įmonės būklę rinkimo procesą pardavėjui yra kur kas paprasčiau, greičiau bei pigiau nei pirkėjui. Dėl palankesnės pardavėjo padėties manytina, jog pardavėjo pareiga atskleisti sutarties sudarymui reikšmingą informaciją turėtų būti vertinama kaip pirmąją, lyginant su *due diligence* pareigos atlikimu, ir tik tais atvejais, kai nustatoma, jog pardavėjas nežinojo ir negalėjo žinoti apie sutarties objekto trūkumus, atsakomybė jam neturėtų būti taikoma. Žinoma, tokio siūlymo pritaikymas galėtų sumenkinti pirkėjo pareigą atlikti įmonės patikrinimą, tačiau manytina, jog ši pareiga vis vien išliktų, kadangi pardavėjas nebūtų atsakingas už tai, ko negalėjo žinoti, todėl pirkėjo interesas išvengti pardavėjui nežinomų rizikų suponuotų pirkėjo norą bet koku atveju atlikti minėtą tyrimą.

Sutartinių garantijų institutas suteikia galimybę visas su verslo perleidimu susijusias rizikas perkelti pardavėjo atsakomybėn, tačiau tokio pobūdžio sandoriai dažniausiai būna komplikuoti, todėl numatyti visus atvejus iš sandorio kilsiančius padarinius yra gana

sudėtinga. Autoriaus manymu, siekiant apsaugoti pirkėjo interesus, pardavėjas turėtų atsakyti už visus nuostolius, kilusius dėl priežasčių, atsiradusių iki verslo perleidimo sandorio sudarymo nepriklausomai nuo to, ar dėl konkrečių aplinkybių sutartyje buvo įtvirtintos garantijos, ar ne, jei pirkėjas įrodo, jog nuostoliai atsirado ne dėl jo kaltės. Tokiu būdu verslą perleidžiantys subjektai būtų paskatinti atskleisti visus jiems žinomus įmonės trūkumus bei įsitikinti tinkamu visų įsipareigojimų vykdymu iki verslo perleidimo momento.

3. PARDAVĖJO ATSAKOMYBĖ VERSLO PERLEIDIMO SANDORIUOSE

Praktikoje neretai pasitaiko atvejų, kai verslo perleidimo sutarčių nuostatos yra pažeidžiamos. Kaip ir kituose komerciniuose sandoriuose, verslo perleidimo atvejais paprastai pažeidžiamos pirkėjo, kaip silpnesniosios šalies, teisės. Tokiais atvejais įmonės pirkėjui, siekiančiam apginti savo interesus, suteikiama galimybė pasinaudoti teisių gynimo būdų institutu. Dažniausiai pasitaikantys pažeidimai kyla iš pardavėjo pareigos perduoti sutarties objektą, paties objekto trūkumų ar ankstesniame skyriuje aptartų sutartinių garantijų nesilaikymo, todėl toliau šiame skyriuje pažeistų teisių gynimo būdus nagrinėsime analizuodami minėtas pažeidimų rūšis.

3.1. Pirkėjo teisių gynimo būdai

Pardavėjui pažeidus pareigą perduoti sutarties objektą, remdamasis CK normomis, pirkėjas turi teisę reikalauti įvykdyti minėtą pareigą natūra (perduoti turtinį kompleksą, esantį sutarties objektu), nutraukti arba sustabdyti sutarties vykdymą (sustabdymas pasireiškia kainos nemokėjimu, kol pardavėjas neįvykdo savo pareigos) bei reikalauti nuostolių atlyginimo ir netesybų (jei dėl netesybų buvo susitarta). Tais atvejais, kai kaina ar jos dalis jau sumokėta, pirkėjas gali reikalauti grąžinti šią sumą bei sumokėti palūkanas, skaičiuojamas remiantis pirkimo kaina¹²⁶. Nors išvardintos CK nuostatos skirtos sandorių dėl pavienių daiktų reguliavimui, tačiau, kaip minėta, specialiosioms normoms nereglamentuojant tam tikro klausimo, susijusio su verslo perleidimu, turi būti vadovaujamosi bendrosiomis daiktų pardavimo taisyklėmis. Taigi išvardintos pirkėjo teisės taikytinos ir turtinio komplekso įgijėjams.

Nustačius, jog įmonė, esanti verslo perleidimo sandorio objektu, turi esminių trūkumų, pirkėjas gali reikalauti sutarties nutraukimo arba kainos sumažinimo bei nuostolių atlyginimo, remdamasis CK 6.408 str. 5 d. Tačiau specialiosios normos nereglamentuoja pirkėjo teisių gynimo būdų, kai nustatyti trūkumai nėra esminiai. Tokiais atvejais turėtų būti vadovaujamosi bendrosiomis CK normomis (pagal CK 6.408 str. 1 d.), jei sutarties šalys nėra sutarusios kitokių sąlygų. Pažymėtina, kad taikant bendrąsias normas, reikia atsižvelgti į tai, ar tam tikro daikto trūkumas lemia įmonės kaip turtinio komplekso trūkumą ir kokios reikšmės jis turi įmonei. Daikto trūkumas gali būti pripažintas tiek esminiu verslo perleidimo objekto trūkumu, tiek neturinčiu įtakos turtinio

¹²⁶ Pagal CK 6.46, 6.58, 6.60, 6.207, 6.213, 6.315, 6.324 str.

komplekso kokybei. Pastaruoju atveju bendrosios daiktų trūkumų normos turėtų būti taikomos konkrečiai to daikto, kurio trūkumai nustatyti, bet ne visos įmonės atžvilgiu¹²⁷.

Nors CK 6.245 str. 3 d. numatytas civilinės atsakomybės taikymas pardavėjui pažeidus sutartines garantijas, tačiau dėl teisinio reguliavimo spragų įstatyminės normos neretai būna neefektyvios, todėl verslo perleidimų praktikoje įprasta iš anksto susitarti dėl sutarties nuostatų pažeidimo pasekmių. Dažniausiai tai būna trūkumų šalinimo, kainos mažinimo, nuostolių ir netesybų išmokėjimo bei, išimtiniais atvejais, sutarties nutraukimo sąlygos (pagal CK 6.334 str.), kurias reikėtų išnagrinėti plačiau.

Įmonės trūkumai gali pasireikšti dvejopai. Tai gali būti tam tikri fiziniai daiktų¹²⁸ trūkumai, vadinami objektiniais, bei teisiniai trūkumai, kuomet tretiesiems asmens priklauso reikalavimo teisės į įmonę ar jos turtą. Objektiniai trūkumai gali būti ištaisomi pakeičiant netinkamos kokybės daiktus tinkamais, o teisiniai – panaikinant visas reikalavimo teises į daiktą. Tačiau, pažeidimų atveju taikant aptariamą teisinę pasekmę, privalu įvertinti, ar toks teisių gynimo būdas yra proporcingas atsiradusiai žalai, t. y. jei taisydamas įmonės trūkumus pardavėjas patirtų ženkliai didesnių išlaidų nei dėl trūkumų kilusios žalos vertė, trūkumų ištaisymo instituto taikymas yra negalimas¹²⁹. Reikia atsižvelgti į tai, jog egzistuoja keli alternatyvūs teisių gynimo būdai, todėl kiekvienu konkrečiu atveju turi būti įvertintas pažeidimo sunkumas bei parinktas adekvačiausias teisių gynimo būdas, sukeliantis kaip galima mažiau neigiamų padarinių abiem sandorio šalims.

Kai įmonės trūkumai nustatyti tik po sandorio sudarymo, bet šie trūkumai nėra esminiai ir įmonės veikimui įtakos neturi, pirkėjas gali pasinaudoti kainos mažinimo institutu (jei sutartyje nenumatyta kitaip¹³⁰). Tačiau šio gynybos būdo minusas yra tai, kad verslo perleidimo sandoriuose sudėtinga nustatyti, kokia apimtimi kaina turėtų būti mažinama. Sprendžiant šį klausimą, Šveicarijos teismų praktikoje kaina mažinama lyginant sutarties kainą ir kainą, kuri būtų nustatyta, jei pirkėjas būtų žinojęs apie įmonės trūkumus¹³¹. Toks apskaičiavimo būdas gali pasirodyti sudėtingas, tačiau jo taikymas

¹²⁷ KIRŠIENĖ, J.; MAČERNYTĖ-PANOMARIOVIENĖ, I.; LANKAUSKAS, M. *Europos Sąjungos ir kitų šalių patirties verslo perdavimo srityje analizė*. Vilnius: Teisės institutas, 2005, p. 74.

¹²⁸ Daiktai šiuo atveju suprantami kaip įmonės ar jos dalis, taip pat jai priklausantys daiktai ir turtinės teisės.

¹²⁹ MIZARAS, V. *Pirkimo–pardavimo sutartinių santykių reguliavimas Civiliniame kodekse* (3), p. 16.

¹³⁰ Lietuvos apeliacinio teismo civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Manage Holding“ v. V. B. ir kt., Nr. 2A-330/2008.

¹³¹ MARTINIUS, PH. *M&A: Protecting the Purchaser*. Kluwer Law International, 1996, p. 465.

padeda išlaikyti pusiausvyrą tarp sandorio šalių interesų bei išvengti nepagrįsto vienos šalies padėties pabloginimo kitos atžvilgiu¹³².

Lietuvos įstatymų normose nėra įtvirtintas konkretus kainos mažinimo apskaičiavimo metodas (pagal CK 6.334 str. 1 d. 2 p. kaina mažinama atitinkamai, bet „atitinkamas“ mažinimas vis vien turi būti nustatomas vadovaujantis tam tikromis taisyklėmis), tačiau kai kurie teisės mokslininkai siūlo šį gynybos būdą taikyti atsižvelgiant į pirkimo kainos ir tapačių daiktų be trūkumų kainos rinkoje santykį, iš šio santykio atimant pirkėjo gautą naudą¹³³. Autoriaus manymu, išskaičiuoti gautą naudą nėra teisinga, kadangi privalu įvertinti pirkėjo galimybę sudaryti sutartį, kurioje įmonės trūkumai būtų aptarti arba jų išvis nebūtų, ir tokiu atveju įmonės teikiama nauda būtų tokia pati arba netgi didesnė. Be to, tokio principo taikymas reikštų, jog iki trūkumų nustatymo komercinė veikla būtų vykdoma beprasmiškai, kadangi tą laikotarpį pirkėjas neturėtų jokio pelno.

Pažymėtina, jog kainos sumažinimui nepadengus patirtos žalos visa apimtimi, pirkėjas taip pat išsaugo teisę reikalauti atlyginti nuostolius.

Minėta, jog sutarties nutraukimas taikomas tik kaip paskutinė priemonė, kai kitų galimybių apginti pažeistas teises nėra¹³⁴. Remiantis CK įtvirtintu reguliavimu, Nutraukti sutartį galima tik tais atvejais, kai sutarties pažeidimas yra esminis (pagal CK 6.217 str. 1 d., 6.334 str. 1 d. 4 p.), bet net ir tuomet šių padarinių tenka siekti teisminiu keliu (pagal CK 6.408 str. 5 d.). Toks pats reguliavimas egzistuoja ir kitose kontinentinės teisės valstybėse – Vokietijoje, Danijoje ir kitose šalyse nurodomas sunkaus pažeidimo kriterijus¹³⁵. Vis dėlto, sutartis gali būti nutraukta ir dėl kitokių priežasčių, kurios įstatymiškai nelaikomos esminėmis, jei šalys numatė tokią galimybę sutartyje. Tačiau, kaip ir parduodant akcijas, verslą perleidžiant reorganizavimo būdu, verslo įgijėjui pereina nuosavybės teisė į akcijas, kurių sudėtis ir vertė po reorganizavimo pasikeičia. Iš to galima daryti išvadą, jog pirkėjo grąžinimas į pradinę padėtį po sutarties nutraukimo būtų labai sudėtingas¹³⁶, todėl reorganizuojant įmonę paprasčiau taikyti kainos mažinimo ar nuostolių atlyginimo institutus.

¹³² MARKESINIS, B. S.; UNBERATH, H.; JOHNSTON, A. *The German Law of Contract: a Comparative Treatise*. 2nd ed. Oxford: Hart Publishing [interaktyvus]. 2006, p. 501. [žiūrėta 2017 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.scribd.com/document/118034147/The-german-law-of-contract>>.

¹³³ MIZARAS, V. *Pirkimo–pardavimo sutartinių santykių reguliavimas Civiliniame kodekse* (3), p. 16.

¹³⁴ MIZARAS, V. *Pirkimo–pardavimo sutartinių santykių reguliavimas Civiliniame kodekse* (3), p. 17.

¹³⁵ WHALLEY, M.; SEMLER, F.-J. *International Business Acquisitions: Major Legal Issues and Due Diligence*. 3rd ed. The Hague London: Kluwer Law International, 2007, p. 40; MARTINIUS, PH. *M&A: Protecting the Purchaser*. Kluwer Law International, 1996, p. 262.

¹³⁶ MARTINIUS, PH. *M&A: Protecting the Purchaser*. Kluwer Law International, 1996, p. 38.

Nutraukus sutartį, pardavėjo pareiga atlyginti nuostolius neišnyksta (CK 6.221 str. 2 d.). Pirkėjas turi teisę tiek į tiesioginių, tiek į netiesioginių nuostolių atlyginimą (CK 6.249 str. 1 d.). Galiausiai, sutartyje gali būti įtvirtinta ir netesybų reikalavimo teisė (CK 6.258 str. 1 d.). Manytina, kad toks reguliavimas vertintinas teigiamai, kadangi griežtos sankcijos skatina verslo perleidėjus atskleisti visus įmonės trūkumus, o tai reiškia, jog silpnesniosios sandorio šalies (pirkėjo) interesai yra tinkamai užtikrinami.

Bendrosios teisės valstybių praktikoje plačiai paplitęs vadinamųjų kompensacinių nuostatų taikymas. Kompensacinės nuostatos reiškia šalių susitarimą dėl tam tikrų aplinkybių, kurioms atsiradus pardavėjas privalo be jokių išlygų sumokėti pirkėjui kompensaciją. Kompensuojamosios aplinkybės gali būti įvairios – teisminių ginčų pradžia, gaminamos produkcijos brokas praeityje, trečiųjų asmenų reikalavimai, neatskleisti įsiskolinimai ir kt.¹³⁷. Šios nuostatos yra žymiai palankesnės pirkėjo interesams nei sutartinės garantijos, kadangi jų pagrindu pirkėjas įgauna galimybę reikalauti sunkiai nuspėjamų nuostolių atlyginimo, neprivalo savomis jėgomis minimalizuoti patirtos žalos, be to, pirkėjo galimybė sužinoti tam tikrą informaciją neatleidžia pardavėjo nuo atsakomybės¹³⁸. Paminėtina ir CK 6.327 str. 5 d. įtvirtinta taisyklė, jog norint ginti savo interesus sutartinių garantijų pagrindu, pirkėjas privalo pranešti pardavėjui apie pastebėtus įmonės trūkumus per protingą terminą¹³⁹, o to nepadaręs praranda teisę reikšti reikalavimus dėl įmonės trūkumų. Taigi, iš pateikto palyginimo matyti, jog užsienio šalyse nusistovėjusios kompensacinės nuostatos gali pastebimai palengvinti įmonės pirkėjo našą bandant nuspėti visas ateities rizikas, todėl, autoriaus manymu, šis institutas galėtų būti pritaikytas ir Lietuvos komercinėje praktikoje.

3.2. Pardavėjo atsakomybės ribojimas perleidžiant verslą

Pagrindinis kriterijus, sprendžiant klausimą dėl pardavėjo atsakomybės netaikymo, yra ankstesniame skyriuje minėtas pardavėjo žinojimas apie įmonės trūkumus, dėl kurių būtų konstatuotas sutartinių garantijų pažeidimas. Iki šiol nėra sutariama, ar pirkėjo žinojimas laikytinas pakankama priežastimi riboti pardavėjo atsakomybę už minėtus pažeidimus. Kontinentinės teisės valstybėse laikomasi taisyklės, jog pirkėjo žinojimas

¹³⁷ STILTON, A. *Sale of Shares and Businesses: Law, Practice and Agreements*. London: Sweet & Maxwell, 2006.p. 139-140.

¹³⁸ *Ibid.*, p. 138-139.

¹³⁹ Plačiau žr. MIZARAS, V. *Pirkimo–pardavimo sutartinių santykių reguliavimas Civiliniame kodekse (2)*, p. 20-21.

apie trūkumus panaikina pardavėjo atsakomybę, kadangi pardavėjui atsakomybė taikoma be kaltės¹⁴⁰. Bendrosios teisės tradicijų šalyse taikoma panaši nuostata, tačiau čia pardavėjui papildomai keliami sąlyga atkreipti pirkėjo dėmesį į bendrovės trūkumus¹⁴¹. Ši pozicija argumentuojama tuo, kad verslo įgijėjas turi visas galimybes patikrinti įmonę prieš sutarties sudarymą. Be to, pardavėjo atsakomybė gali būti apribota ne tik atlikus įmonės būklės patikrinimą, bet ir atsisakius jį atlikti, jei pardavėjas ragino tai padaryti ir iš aplinkybių galima spręsti, jog patikrinimo metu būtų nustatyti bendrovės trūkumai¹⁴².

Lietuvoje šis klausimas sprendžiamas analogiškai – CK 6.334 str. 4 d., 6.408 str. 3 d. įtvirtinta pirkėjo žinojimo taisyklė taikoma ir teismų praktikoje¹⁴³. Tačiau nei vienos iš šią poziciją palaikančių valstybių įstatyminėje bazėje pirkėjo pareiga patikrinti sutarties objektą tiesiogiai nėra įtvirtinta, todėl manytina, kad toks reguliavimas yra kontroversiškas. Šio darbo autorius pritaria nuostatai, jog už aplaidų *due diligence* pareigos atlikimą (ar apskritai neatlikimą) turi būti taikomos sankcijos, tačiau, atsižvelgiant į tai, jog šios sankcijos taikomos praktiškai visuomet, įmonės būklės patikrinimas turėtų būti privaloma pareiga, o ne pasirinkimo galimybė. Įstatyminio reguliavimo nebuvimas klaidina sutarties šalis (pirkėjus), kadangi galimybė nėra vertinama taip rimtai, kaip įstatymas, todėl ir įgyvendinama ji nepakankamai atsakingai, tikintis, jog už tam tikras spragas atsakyti teks pardavėjui. Šios pareigos įtvirtinimas įstatymuose panaikintų abejones dėl būtinybės ją atlikti, sudarytų prielaidą įtraukti įmonės patikrinimo sąlygą į pačią sutartį bei numatyti teises jos nevykdymo pasekmes (pavyzdžiui, teisės į nuostolių atlyginimą praradimą).

Atsakomybė už įmonės trūkumus pardavėjui netaikoma ir tais atvejais, kai pripažįstama, jog pirkėjas turėjo apie juos žinoti, t. y. kai trūkumai galėjo būti identifikuoti neatliekant įmonės būklės patikrinimo, tačiau pirkėjo nerūpestingumas lėmė, jog šie trūkumai nebuvo nustatyti¹⁴⁴. Patikrinimo nereikalaujančiais trūkumais laikomi vieši pardavėjo pareiškimai dėl įmonės kokybės, taip pat viešųjų registru duomenys apie teisių į sutarties objektą suvaržymus (Nekilnojamojo turto, Hipotekos registru turima informacija), tačiau trečių asmenų reikalavimo teisių neįregistravimas atitinkamame registre reikštų pardavėjo informacijos atskleidimo pareigos pažeidimą, jei pirkėjas apie

¹⁴⁰ WHALLEY, M.; SEMLER, F.-J. *International Business Acquisitions: Major Legal Issues and Due Diligence*. 3rd ed. The Hague London: Kluwer Law International, 2007, p. 113, 141-142, 181, 361, 459.

¹⁴¹ Hondius, E. *et al. Sales (Principles of European Law)*. Volume 6 / München: Sellier European Law Publishers Bruxelles: Brylant Berne: Stämpfli, 2008, p. 217.

¹⁴² WHALLEY, M.; SEMLER, F.-J. *International Business Acquisitions: Major Legal Issues and Due Diligence*. 3rd ed. The Hague London: Kluwer Law International, 2007, p. 141.

¹⁴³ Vilniaus apygardos teismo teisėjas. 2007 m. balandžio 06 d. sprendimas civilinėje byloje UAB „Namų priežiūros centras“ v. Vilniaus m. savivaldybė, Nr. 2-355-178/2007.

¹⁴⁴ MIZARAS, V. *Pirkimo–pardavimo sutartinių santykių reguliavimas Civiliniame kodekse* (2), p. 19.

tokius reikalavimus neinformuojamas asmeniškai¹⁴⁵. Kai pirkėjas turi specifinių žinių tam tikroje srityje, įrodyti, jog nežinojo apie konkrečių aplinkybių, patenkančių į jo išmanomą sritį, buvimą ar nebuvimą, pirkėjui tenka pačiam, išskyrus tuos atvejus, kai tokia atsakomybė susitarimu perkeliama pardavėjui¹⁴⁶.

Vis dėlto, praktikoje pirkėjo žinojimo taisyklė paprastai panaikinama arba bent jau apribojama sudarant sutartis. Paprastai verslo perleidime dalyvauja ne tik sutarties šalys, bet ir įvairių sričių specialistai, padedantys sudaryti sėkmingą sandorį, todėl tam tikra informacija, tiek, kiek ji susijusi su konkrečia profesija, dažnai atskleidžiama būtent šiems asmenims. Komercinėje praktikoje tretiesiems asmenims pateikta informacija automatiškai nelaikoma žinoma ir sutarties šalims¹⁴⁷, tačiau užsienio teismų praktikoje pripažįstama, jog pirkėjo agentui žinoma informacija turi būti vertinama kaip žinoma ir pačiam pirkėjui¹⁴⁸.

Taip pat diskutuojama dėl atsakomybės taikymo remiantis pirkėjo nežinojimu ar tyčiniu nesidomėjimu, kuomet pirkėjas arba išvis nevykdo įmonės patikrinimo, arba atlieka jį taip paviršutiniškai, jog nenustato net ir akivaizdžių trūkumų. Reikia pastebėti, jog įstatymiškai pirkėjui ši pareiga nėra privaloma, todėl tyčinio nesidomėjimo sąvoką būtų sudėtinga taikyti net ir tais atvejais, kai neatliekamas visiškai joks patikrinimas. Be to, įmonės trūkumų identifikavimas pirkėjui vykdant *due diligence* pareigą priklauso ir nuo pardavėjo bendradarbiavimo bei patikrinimo masto. Tačiau ankstesniame skyriuje minėta, jog CK įtvirtintas pirkėjui keliamas padidinto atidumo reikalavimas suponuoja pareigą bent jau minimaliai domėtis (6.246 str. 1 d., 6.327 str. 2 d.), todėl, kai trūkumai yra akivaizdūs neatliekant įmonės patikrinimo ir visgi pirkėjas šių trūkumų nepastebi, tokiais atvejais pirkėjas gali būti pripažintas tyčia nesidomėjęs ir atsakomybė už patirtus nuostolius teks jam pačiam (pagal CK 6.333 str. 2 d.). Reikia paminėti ir tai, kad nors įmonės būklės patikrinimas nėra privalomas, tačiau tam tikros aplinkybės gali suponuoti jo būtinumą, t. y. jei viešųjų registrų duomenų ir pardavėjo atskleistos informacijos nepakanka norint įsitikinti įmonės būklės nepriekaištingumu. Vis dėlto, tais atvejais, kai pardavėjas sąmoningai neatskleidžia jam žinomų trūkumų ar dėl tam tikrų aplinkybių suteikia garantiją, pirkėjo žinojimas nelaikytinas pagrindu, panaikinančiu pardavėjo atsakomybę.

¹⁴⁵ MIZARAS, V. *Pirkimo–pardavimo sutartinių santykių reguliavimas Civiliniame kodekse* (2), p. 15.

¹⁴⁶ MARTINIUS, PH. *M&A: Protecting the Purchaser*. Kluwer Law International, 1996, p. 38.

¹⁴⁷ WHALLEY, M.; SEMLER, F.-J. *International Business Acquisitions: Major Legal Issues and Due Diligence*. 3rd ed. The Hague London: Kluwer Law International, 2007, p. 181.

¹⁴⁸ MCMEEL, G. *The Construction of Contracts: Interpretation, Implication, and Rectification*. Oxford New York (N.Y.): Oxford University Press, 2007, p. 405-406.

Pardavėjo atsakomybės ribojimai neretai įtraukiami ir į sutarties nuostatas. Dėl šių apribojimų taikymo pardavėjo atsakomybė gali būti panaikinta tiek įstatymų, tiek sutartinių garantijų atžvilgiu, taikant materialiuosius ar procedūrinius apribojimus (pavyzdžiui, termino, per kurį pirkėjas gali reikšti pretenzijas, nustatymas; minimalios ir maksimalios reikalavimo sumos apibrėžimas), todėl tokie šalių susitarimai dažnai sukelia pirkėjams kliūčių siekiant pažeistų interesų gynimo¹⁴⁹.

Paprastai pardavėjai savo atsakomybės sumažinimo siekia didžiausios ir mažiausios sumos, kurios pirkėjas gali reikalauti nustatęs įmonės trūkumus ar garantijų pažeidimus, ribos nustatymu¹⁵⁰. Kaip taisyklė, pirkėjui suteikiama teisė reikalauti ne didesnės nei sandorio sudarymo kaina sumos, o mažiausia suma nustatoma tam, kad pardavėjas negalėtų reikalauti nuostolių atlyginimo dėl mažareikšmių pažeidimų, kurių ginčijimas teisme lemtų didesnes išlaidas nei paties pažeidimo vertė. Šis ribojimas paprastai netaikomas tik mokestinėms skoloms¹⁵¹.

Nors CK 6.338 str. yra įtvirtinti terminai, per kuriuos pirkėjas gali reikšti tam tikrus reikalavimus, tačiau praktikoje įmonių pardavėjai linkę pasinaudoti šių normų dispozityvumu ir sutrumpinti įstatyminius terminus. Be to, sutartyje gali būti įtvirtinta pirkėjo pareiga pranešti pardavėjui apie būsimus reikalavimus (CK 6.348 str. 1 d.) bei imtis procedūrinių veiksmų per nustatytą terminą, o šios pareigos nevykdymas panaikina pirkėjo teisę remtis konkrečiais įmonės trūkumais ar garantijų pažeidimais.

Pranešdamas apie konkrečią pretenziją, pirkėjas turi nurodyti, koku pagrindu ji reiškia ir kokios sumos bus reikalaujama, kad pardavėjas galėtų šią sumą sumažinti arba pasiruošti savo interesų gynybai. Reikalavimų pareiškimui (išskyrus mokestinius įsipareigojimus) nustatomas laikotarpis, kurio pakaktų keliems auditams atlikti. Mokestinių prievolių nustatymas gali užtrukti ilgiau, todėl joms paprastai taikomas 6-7 metų terminas¹⁵².

Užsienio valstybėse verslo perleidimo šalims paprastai nedraudžiama susitarti dėl pardavėjo atsakomybės už įstatyminių garantijų pažeidimus ribojimo, tačiau teismų praktikoje ši galimybė yra kritikuojama. Paprastai teismai vertina, ar pirkėjas tinkamai suprato iš tokio susitarimo kylančias teises pasekmes ir ar tai buvo jo tikroji valia. Nustačius, jog pirkėjas išreiškė sutikimą paveiktas pardavėjo, teismai susitarimą riboti

¹⁴⁹ MARTINIUS, PH. *M&A: Protecting the Purchaser*. Kluwer Law International, 1996, p. 19.

¹⁵⁰ CROMBY, E. *Warranty Claims – Managing Common Risks on the Sale or Purchase of a Business*. *Business Law Review* [interaktyvus]. 2007, p. 299. [žiūrėta 2017 m. kovo 21 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.kluwerlawonline.com/abstract.php?area=Journals&id=BULA2007047>>.

¹⁵¹ MARTINIUS, PH. *M&A: Protecting the Purchaser*. Kluwer Law International, 1996, p. 38.

¹⁵² STILTON, A. *Sale of Shares and Businesses: Law, Practice and Agreements*. London: Sweet & Maxwell, 2006, p. 173.

pardavėjo atsakomybę pripažįsta sudarytu dėl apgaulės ir vadovaujasi garantijų institutą reglamentuojančiomis įstatyminėmis normomis ¹⁵³. Draudimas apriboti pardavėjo atsakomybę už daikto trūkumus įtvirtintas ir CK 6.334 str. 4 d., išskiriant atvejus, kai objekto trūkumai pirkėjui buvo nurodyti ir kai pardavėjas nėra profesionalus verslo subjektas, tačiau net ir šios išimtys netaikomos, jei pirkėjas patiria nuostolius dėl tyčinių pardavėjo veiksmų (pagal CK 6.252 str. 1 d.).

Taigi pardavėjo atsakomybė verslo perleidimo sandoriuose gali būti ribojama įstatymų arba šalių susitarimo pagrindais. Siekiant įstatyminio atsakomybės ribojimo, turi būti konstatuota, jog pirkėjas žinojo arba turėjo žinoti apie įmonės trūkumus. Laikoma, jog pirkėjas šiuos trūkumus žinojo ir tais atvejais, kai trūkumai atskleidžiami pirkėjo pavedimu ir jo interesais veikiantiems tretiesiems asmenims. Manytina, jog toks reguliavimas suponuoja būtinybę įstatymiškai nustatyti įmonės būklės patikrinimo pareigą, taip apsaugant pirkėją nuo atsainaus požiūrio į šį procesą bei sumažinant teisminių ginčų tikimybę.

Antra vertus, žinojimas nekliudo pirkėjui ginti savo interesus, jei pardavėjas dėl tam tikrų aplinkybių yra suteikęs garantijas arba tyčia nenurodė jam žinomų trūkumų. Pardavėjo atsakomybė neribojama ir tuomet, kai pirkėjas su ribojimais sutinka dėl pardavėjo nesąžiningumo bei apgaulės – tokie ribojimai pripažįstami negaliojančiais.

¹⁵³ BARNES, A. J.; DWORKIN, T. M.; RICHARDS, E. L. *Law o Business. Boston (Mass.): McGraw-Hill/Irwin*, 2006.p. 326.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

1. Dėl įmonės pirkimo-pardavimo, nuomos bei reorganizavimo ypatumų verslo perleidimo sandoriuose

Įmonės pirkimo-pardavimo (taip pat nuomos ir reorganizavimo) sandoriai visų pirma išsiskiria savo objektu, kuris suprantamas ne kaip pavienis daiktas, bet kaip daiktų, teisių ir pareigų visuma, skirta ekonominės veiklos vykdymui. Pagal šiuo metu Lietuvoje galiojantį teisinį reguliavimą, įmonės pirkimo-pardavimo sandoriams keliami aukšti reikalavimai (turinio, notarinės formos, kreditorių interesų užtikrinimo, registracijos) apsunkina sutarties sudarymą, todėl verslininkai dažniau renkasi rizikingesnę, tačiau reikalavimų atžvilgiu paprastesnę būdą, t. y. akcijų pirkimo-pardavimo sandorį. Tokia praktika suponuoja išvadą, jog įstatyminės nuostatos užkerta kelią verslo pirkėjams sudaryti efektyviau jų teises ginantį sandorį, todėl manytina, kad dabartinis reguliavimas turėtų būti tobulinamas paskirstant kreditorių reikalavimų užtikrinimo pareigą lygiaverčiai abejoms sandorio šalims.

Įmonės nuomos sutarties išskirtinumas pasireiškia tuo, kad verslo įgijėjui nuosavybės teisės į turtinį kompleksą nėra perleidžiamos, tačiau nuoma vis vien prilyginama verslo perleidimui dėl kitų šio sandorio pagrindu pirkėjui tenkančių teisių (įmonės turto valdymo ir naudojimo, gaunamos produkcijos ir pajamų nuosavybės) visumos. Kitas išskirtinis įmonės nuomos sutarties požymis yra jos laikinumas, t. y. sutarties galiojimo termino nustatymas, kuriuo nepasižymi joks kitas verslo perleidimo būdas.

Verslo perleidimo reorganizavimo būdu specifiką lemia reorganizavimo formos (prijungimas, sujungimas, išdalijimas, padalijimas), kurių kiekviena sukelia skirtingas teises pasekmes, t. y. skirtingai paskirsto po reorganizavimo šalims tenkančias teises bei pareigas. Ypatingas reorganizavimo, kaip verslo perleidimo būdo, bruožas yra ir tai, jog atsiskaitymas vyksta akcijų pavidalu, t. y. naujosios bendrovės akcijos pasidalinamos tarp sandorio šalių. Toks atsiskaitymo būdas negali būti prilygintas nei įmonės, nei akcijų pirkimo pardavimo sandoriui, kadangi įmonės pirkimo-pardavimo atveju atsiskaitoma pinigine valiuta, o parduodant kontrolinį akcijų paketą, akcijų sudėtis nekinta. Tuo tarpu, po reorganizavimo atsiradusios įmonės akcijų turinys gali kisti priklausomai nuo šalių sutarimo bei pridėtinės vertės, kurią sukuria naujoji bendrovė.

2. *Dėl verslo perleidimo sutarčių šalims tenkančių teisių ir pareigų pusiausvyros*

Sąvoka „*due diligence*“ verslo perleidimo sandoriuose apibūdina pirkėjo pareigą atlikti nuodugną įmonės būklės patikrinimą, kurio dėka pirkėjas įgauna galimybę susipažinti su išigijamu verslu bei susidaryti nuomonę apie jį. Šio patikrinimo metu analizuojami svarbiausi aspektai, lemiantys pirkėjo apsisprendimą dėl sandorio sudarymo. Nors įstatymuose įmonės būklės patikrinimo pareiga nėra įtvirtinta, tačiau jos privalomumą galima preziumuoti remiantis teismų pozicija bylose, kuriose nagrinėjami su verslo perleidimu susiję ginčai. Lygiagrečiai pirkėjo pareigai atlikti įmonės patikrinimą pardavėjui taikoma pareiga atskleisti jam žinomą reikšmingą informaciją apie įmonės būklę. Problema kyla nustatant pusiausvyrą tarp minėtų pareigų. Nors teismų praktikoje *due diligence* pareiga laikoma pirmaeile informacijos atskleidimo atžvilgiu, tačiau šio darbo autoriaus manymu, toks prioritetų teikimas nėra absoliučiai teisingas. Visų pirma, verslą perleidžiančiam subjektui įmonės būklė iš esmės yra žinoma be papildomų tyrimų atlikimo. Antra, nežinomą, tačiau reikšmingą informaciją pardavėjas gali atskleisti ženkliai mažesnėmis laiko ir lėšų sąnaudomis, nei tai padarytų verslo pirkėjas. Trečia įmonės įgijėjas laikomas labiau pažeidžiama sandorio šalimi, kadangi rizika dėl tam tikrų aplinkybių nenumatymo tenka būtent pirkėjui. Dėl minėtų priežasčių darytina išvada, jog pirmiausia turėtų būti akcentuojama pardavėjo pareiga pateikti pirkėjui išsamią informaciją apie įmonę (šios pareigos vykdymo išlaidas įtraukiant į sutarties kainą) ir tik tada atsižvelgiama į pirkėjo pareigą atlikti savarankišką patikrinimą. Tokiu būdu pardavėjo atsakomybės ribos būtų išplėstos, o tai paskatintų pardavėją sandorio sudarymo metu elgtis sąžiningai bei vengti pirkėjo interesų pažeidimo.

Konfidencialumo pareiga įtvirtina abipusę verslo perleidimo sandorio šalių prievolę saugoti jiems patikėtą informaciją ir neatskleisti jos tretiesiems asmenims. Lietuvos teisėje ši pareiga tarp šalių paskirstoma vienodai ir tai laikytina teigiamu reiškiniu, tačiau įstatymuose nėra numatytas jos taikymo terminas, kuris praktikoje negali būti beribis. Todėl manytume, jog įstatymų papildymas konfidencialumo pareigos galiojimo terminus įtvirtinančiomis normomis būtų racionalus sprendimas.

Sutartinių garantijų sąvoka apibūdina pardavėjo suteikiamus patvirtinimus pirkėjui dėl tam tikrų faktų ar aplinkybių, susijusių su perleidžiamu verslu būkle, egzistavimo. Siekdamas apsaugoti savo interesus, pirkėjas turi teisę reikalauti garantijų įtvirtinimo verslo perleidimo sutartyje, taip perkeldamas galimas rizikas pardavėjo atsakomybėn ir supaprastindamas pažeistų interesų gynimo įgyvendinimą. Tačiau sudėtinguose verslo perleidimo sandoriuose ne visada pavyksta numatyti visas aplinkybes, keliančias grėsmę pirkėjo interesams, kad ir koks nuodugnus tyrimas būtų atliktas. Todėl siūloma pardavėjo

atsakomybę taikyti visais atvejais, kai konkretūs trūkumai ar trūkumus lėmusios priežastys atsiranda dar iki sutarties pasirašymo momento, su išlyga, jog pirkėjas privalo įrodyti savo nekaltumą dėl šių aplinkybių atsiradimo. Taip būtų mažinama verslo įgijėjų interesų pažeidimo rizika ir kartu skatinama pardavėjus įsitikinti jų turimos bendrovės būklės nepriekaištingumu.

3. *Dėl sandorio šalių pažeistų teisių gynimo*

Priklausomai nuo pažeidimo pobūdžio, pirkėjas turi teisę reikalauti trūkumų pašalinimo, pirkimo kainos sumažinimo, nuostolių ir netesybų sumokėjimo ar sutarties nutraukimo (jei verslas reorganizuojamas, dėl sutarties objekto specifiškumo pastarasis teisių gynimo būdas taikomas retai). Sprendžiant teisių gynimo būdo taikymo klausimus, vadovaujamosi bendrosiomis daiktų pirkimą-pardavimą reglamentuojančiomis CK normomis. Tačiau tam tikrais atvejais pardavėjo atsakomybė už įmonės trūkumus gali būti ribojama. Šie apribojimai grindžiami nuostata, jog pirkėjas žinojo arba turėjo sužinoti apie konkrečius trūkumus vykdydamas įmonės patikrinimo pareigą. Paprastai pardavėjo atsakomybės minėtu pagrindu ribojimai atsiranda dėl nepakankamo pirkėjo domėjimosi sutarties objektu, todėl, autoriaus nuomone, domėjimosi pareiga ir jos apimtis turėtų būti aiškiai įtvirtinta įstatymuose, kadangi šiuo metu *due diligence* pareigos dispozityvumas lemia nepakankamą jos įgyvendinimą, dėl ko dažnai nenustatomi reikšmingi įmonės trūkumai. Įstatyminis reglamentavimas pakeistų pirkėjų požiūrį į šios pareigos vykdymo svarbą ir ateityje sumažintų teisminių ginčų dėl pažeistų teisių skaičių.

Pardavėjo atsakomybė gali būti apribota ir bendru šalių sutarimu, tačiau tokiais atvejais būtina išsiaiškinti, ar pirkėjas nedavė sutikimo dėl atsakomybės ribojimo paveiktas pardavėjo įtikinėjimų ir ar toks sutikimas atspindi pirkėjo interesus. Manytina, jog sutartinis pardavėjo atsakomybės ribojimas turėtų būti taikomas tik išimtiniais atvejais ir tik įstatymuose nurodytais pagrindais, kadangi, vertinant bendrai, pirkėjui verslo perleidimo sandoriuose tenka didesnė rizika patirti žalą dėl tam tikrų bendrovės trūkumų, o pardavėjo atsakomybės apribojimai tokią riziką tik padidina.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Lietuvos Respublikos teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, nr. 74-2262.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89-2741.
3. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 123-5574.
4. Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 110-3992.

Europos Sąjungos teisės aktai:

1. 1982 m. gruodžio 17 d. Europos parlamento ir Tarybos direktyva 82/891/EEB dėl akcinių bendrovių skaidymo. 1982, OL L 378 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 3 d.].
2. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:31982L0891&from=en>>.
3. 1994 m. gruodžio 7 d. Europos Komisijos rekomendacija 94/1069/EC dėl smulkių ir vidutinių įmonių perleidimo OL 1994 L385/14 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:31994H1069&from=EN>>.
4. 2011 m. balandžio 5 d. Europos parlamento ir Tarybos direktyva 2011/35/ES dėl akcinių bendrovių jungimo. 2011. OJ L 110. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32011L0035&from=LT>>.
5. *Sixth Council directive of 17 May 1977 on the harmonization of the laws of the Member States relating to turnover taxes - Common system of value added tax: uniform basis of assessment*. 1977, p.145. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:l31006&from=EN>>.

Užsienio šalių teisės aktai:

1. Rusijos Federacijos civilinis kodeksas [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 28d.]
Prieiga per internetą:

- <http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_9027/02f6a544948bd3e70fdc28dfa2490e13f0c5ee58/>.
2. *Enterprise act 2002* [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 1 d.] Prieiga per internetą: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2002/40/pdfs/ukpga_20020040_en.pdf>.
 3. *German reorganisation act.* [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 3 d.] Prieiga per internetą: http://www.gesetze-im-internet.de/umwg_1995/BJNR321010994.html#BJNR321010994BJNG036800000>.

Specialioji literatūra:

1. ADAMONIS, K. *Pavojus slepiasi po nekaltomis garantijomis*[interaktyvus]. *Verslo žinios. Mano finansai*. Nr. 171. [žiūrėta 2017 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://vz.lt/archive/news.php?id=480410>>.
2. BARANAUSKAS, E.; KARULAITYTĖ-KVAINAUSKIENĖ, I.; KIRŠIENĖ, J. ir kt. *Civilinė teisė. Bendroji dalis*. Mykolo Romerio universitetas. 2008.
3. BITĖ, V. *Akcijų pirkimo-pardavimo pripažinimas verslo perleidimu: diagnostavimo kriterijai ir reikšmė akcijų pardavėjo atsakomybei* [interaktyvus]. *Jurisprudencija*. 2010, Nr. 2 (120). [žiūrėta 2017 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.mruni.eu/upload/iblock/0f8/18Bite.pdf>>.
4. BITĖ, V. *Sutartinių garantijų verslo pardavimo sutartyje prigimtis ir teisinis vertinimas* [interaktyvus]. *Jurisprudencija*. 2009, Nr. 1(1). [žiūrėta 2017 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2009~1367169134362/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>>.
5. BITĖ, V. *Uždarosios bendrovės akcijų pardavimas, kaip verslo perleidimo būdas: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S)*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009.
6. DOMINAS, G. *Tarptautinė bankų terminuotos paskolos sutartis ir jos implementavimas Lietuvoje*. *Teisė*, 1999, nr. 33.
7. GEDEIKIS, M. Pareiga elgtis sąžiningai, kai yra ikisutartiniai santykiai [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/viewFile/136/104>>.
8. JAKAITĖ, A. *Pareiga atskleisti informaciją ikisutartinių santykių kontekste* [interaktyvus]. *Teisė*. 2011, Nr. 81. [žiūrėta 2017 m. kovo 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/viewFile/136/104>>.

9. JAKUTYTĖ-SUNGAILIENĖ, A. *Įmonė kaip civilinių teisių objektas*. Daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2010.
10. JANUŠAUSKAITĖ, K.; PRANCKEVIČIUS, A. *Įstatymas – patikimiausias užraktas ?! (bendrovės komercinių (gamybinių) paslapčių apsauga)*. *Juristas*. 2003, 1: 3-9
11. KIRŠIENĖ, J.; KERUTIS, K. *Verslo perleidimas akcijų ar įmonės pardavimo būdu: teisinio reglamentavimo ir praktikos lyginamoji analizė*. *Jurisprudencija*. 2006.
12. KIRŠIENĖ, J.; MAČERNYTĖ-PANOMARIOVIENĖ, I.; LANKAUSKAS, M. *Europos Sąjungos ir kitų šalių patirties verslo perdavimo srityje analizė*. Vilnius: Teisės institutas, 2005.
13. MATKEVIČIUS, A. *Bendrovės komercinių paslapčių apsauga*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2008.
14. MATKEVIČIUS, A. *Civilinė atsakomybė bendrovės komercinių paslapčių apsaugos pažeidimų atvejais* [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2583/2390>>.
15. MIKELĖNAS, V.; BARTKUS, G.; MIZARAS, V.; KESERAUSKAS, Š. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2001.
16. MIKELĖNAS, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Šeštoji knyga. *Prievolių teisė*. Vilnius: Justitia, 2003.
17. MISIUKAS, A. *Due diligence: kas tai ir kam tai reikalinga ?* [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 7 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.verslobanga.lt/lt/patark.full/4a9ff2b636a5a>>.
18. MIZARAS, V. *Pirkimo-pardavimo sutartinių santykių reguliavimas Civiliniame kodekse* (3), *Justitia*. 2003, 5 (47):10-22.
19. PILIPAITĖ, R. *Įmonės pirkimas-pardavimas kaip verslo įsigijimo būdas*. *Juristas*. 2005.
20. BARNES, A. J.; DWORKIN, T. M.; RICHARDS, E. L. *Law o Business*. Boston (Mass.): McGraw-Hill/Irwin, 2006.
21. BEALE, H. *Cases, Materials and Text on Contract Law*. Oxford; Portland, Or.: Hart Publishing, 2002.
22. BESWICK, S.; WINE, H. *Buying and Selling Private Companies and Businesses*. 5th ed. London: Butterworths, 1996.
23. BURCKHARDT, P. *Acquisition of Enterprises and Disclosure Obligations/Corporate Finance/M&A - Germany*, 2009. [žiūrėta 2017 m. kovo 11

d.]. Prieiga per internetą:

<<http://www.internationallawoffice.com/Account/Login.aspx?ReturnUrl=http%3a%2f%2fwww.internationallawoffice.com%2fnewsletters%2fdetail.aspx%3fg%3da85f8863-8433-4c20-9dfa-6f3eb0cc0701>>.

24. VAN BAEL & BELLIS. *Business Law Guide to Belgium* [interaktyvus]. 2nd ed. The Hague: Kluwer Law International, cop., 2003. [žiūrėta 2017 kovo 7 d.]. Prieiga per internetą:

<<https://books.google.lt/books?id=oiX1O5Ss3HcC&pg=PA941&lpg=PA941&dq=Van+Bael+%26+Bellis+business+law+guide+to+belgium&source=bl&ots=4XVqaOTkxi&sig=gR9FICaALPfmk7koag9RSoIhck4&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwiP1pCURInTAhXEjSwKHSj2CTcQ6AEINTAG#v=onepage&q=Van%20Bael%20%26%20Bellis%20business%20law%20guide%20to%20belgium&f=false>>.

25. *Contracts. International encyclopaedia of laws* [interaktyvus]. Volume 7, (Spain). [žiūrėta 2017 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą:

<<http://www.kluwerlawonline.com/abstract.php?area=Looseleafs&id=CONT20090272>>.

26. CROMBY, E. *Warranty Claims – Managing Common Risks on the Sale or Purchase of a Business. Business Law Review* [interaktyvus]. 2007. [žiūrėta 2017 m. kovo 21 d.]. Prieiga per internetą:

<<https://www.kluwerlawonline.com/abstract.php?area=Journals&id=BULA2007047>>.

27. CROOCK, J. M. *International private M&A. U.K. Corporate law issues* [interaktyvus]. P. 2. [žiūrėta 2017 m. kovo 16 d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.dechert.com/files/Publication/d9771cc4-0e74-4ef1-9f51-1460c83f1734/Presentation/PublicationAttachment/dd03dbe3-92e6-4326-b772-1bfbc49b5501/InternationalPrivateM%26A_U.K.CorporateLawIssues_6-04-1.pdf>.

28. GIESEN, H. M. *Germany negotiated M&A guide. Corporate and M&A law committee* [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą:

<<http://www.ibanet.org/Document/Default.aspx?DocumentUid=B15E017F-5BC8-4B0E-80EF-10444825457F>>.

29. HAWSON, P. *Due Diligence: the Critical Stage in Mergers and Acquisitions* [interaktyvus]. Hants: Gower Publishing Limited, 2003. [žiūrėta 2017 m. kovo 12 d.]. Prieiga per internetą:

<<https://books.google.lt/books?id=qBbWiLNDsVkC&pg=PR4&lpg=PR4&dq=hawson+Due+Diligence:+the+Critical+Stage+in+Mergers+and+Acquisitions&source=bl>>

<https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/henschel2.html>
<https://lib.lhu.edu.vn/ViewFile/10549>
<http://www.thompsonlaw.ca/assets/representations-and-warranties-insurance-in-buying-or-selling-a-business.pdf>
<https://www.scribd.com/document/118034147/The-german-law-of-contract>
http://www.shearman.com/files/Publication/b5ec9df5-d8e2-47dd-9ff9-e09573dcfed2/Presentation/PublicationAttachment/e3a23e53-7f03-4882-a301-e0e451339c89/M_and_A_newsletter_english_0312.pdf

30. HENSCHHEL, R.F. *Conformity of goods in international sales governed by CISG article 35: Caveat venditor, Caveat emptor and Contract law as background law and as a competing set of rules* [interaktyvus]. Nordic Journal of Commercial Law, 2004, no. 1. [žiūrėta 2017 m. kovo 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/henschel2.html>.
31. LAJOUX, A. R.; Elson, Ch. *The Art of M&A Due Diligence: Navigating Critical Steps & Uncovering Critical Data* [interaktyvus]. London: McGraw-Hill, 2000. [žiūrėta 2017 vasario 13 d.]. Prieiga per internetą: <https://lib.lhu.edu.vn/ViewFile/10549>.
32. MARGLES, B. D. *Representations and warranties insurance in buying or selling a business* [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.thompsonlaw.ca/assets/representations-and-warranties-insurance-in-buying-or-selling-a-business.pdf>.
33. MARKESINIS, B. S.; UNBERATH, H.; JOHNSTON, A. *The German Law of Contract: a Comparative Treatise*. 2nd ed. Oxford: Hart Publishing [interaktyvus]. 2006, p. 501. [žiūrėta 2017 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.scribd.com/document/118034147/The-german-law-of-contract>.
34. MARTINIUS, PH. *M&A: Protecting the Purchaser*. Kluwer Law International, 1996.
35. MCMEEL, G. *The Construction of Contracts: Interpretation, Implication, and Rectification*. Oxford New York (N.Y.): Oxford University Press, 2007.
36. DROSTE. *Mergers & Acquisitions in Germany*. Oxfordshire: CCH Editions Limited trading as CCH Europe, 1995.
37. NEUHAUS, M. *M&A and Corporate Law Newsletter*, 2012. [žiūrėta 2017 m. kovo 11 d.]. Prieiga per internetą: http://www.shearman.com/files/Publication/b5ec9df5-d8e2-47dd-9ff9-e09573dcfed2/Presentation/PublicationAttachment/e3a23e53-7f03-4882-a301-e0e451339c89/M_and_A_newsletter_english_0312.pdf.
38. PICOT, G. *Mergers & Acquisitions in Germany*. 2nd ed. New York: Juris Publishing, Inc. 2002.
39. RITTMEISTER, M. *The Management Board's permission to disclose Due Diligence Information before a corporate acquisition in consideration of the Impact of the Act*

- to Improve the Protection of Investors* [interaktyvus]. German law journal. 2005, No. 02. [žiūrėta 2017 m. kovo 11 d.]. Prieiga per internetą: <https://static1.squarespace.com/static/56330ad3e4b0733dcc0c8495/t/56b8ebeb62cd94ec072e5550/1454959595570/GLJ_Vol_06_No_02_Rittmeister.pdf>.
40. Hondius, E. *et al. Sales (Principles of European Law). Volume 6* / München: Sellier European Law Publishers Bruxelles: Brylant Berne: Stämpfli, 2008.
41. SCHULZ, D. J. *Due diligence: securities applications and regulatory requirements. Piaba bar journal*. 2010, No. 4 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 10 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.jurispro.com/files/documents/doc-1066206599-article-2054.pdf>>.
42. STILTON, A. *Sale of Shares and Businesses: Law, Practice and Agreements*. London: Sweet & Maxwell, 2006.
43. WHALLEY, M.; SEMLER, F.-J. *International Business Acquisitions: Major Legal Issues and Due Diligence*. 3rd ed. The Hague London: Kluwer Law International, 2007.
44. WITT, J. „*Caveat emptor*” - *All beware. Practice and law* [interaktyvus]. 2011. [žiūrėta 2017 m. kovo 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.fasken.com/files/News/d3fdc882-83ab-473c-a96a-e1841572ba59/Presentation/NewsAttachment/6d0f14a0-6cab-4566-8652-e4b10e5ac30f/Estates%20Gazette%20Article%2019%20November%202011%20-%20Caveat%20Emptor%20All%20Beware.pdf>>.
45. ИГНАТИШИН, Ю. *Слияния и поглощения. Стратегия, тактика, финансы*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.twirpx.com/file/470673/>>.
46. КУЧЕР, А. Н. *Теория и практика преддоговорного этапа: юридический аспект* [interaktyvus]. Москва: Статут, 2005. [žiūrėta 2017 kovo 13 d.]. Prieiga per internetą: <<http://search.rsl.ru/ru/record/01002711063>>.
47. ЛАМСКОВ, Д. *Актуальные вопросы реорганизации акционерного общества в форме выделения: понятие, этапы, проблемы* Юрист, 2008.
48. ЛЫСЕНКО, Р.В. *правовой аудит или процедура Due diligence. Аудит и финансовый анализ*. 2007, Н. 3.
49. МАРКОВ, П. *Теория реорганизации коммерческих юридических лиц: проблемы правового регулирования и правоприменения* [interaktyvus] [žiūrėta 2017 m. kovo 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://dissers.ru/avtoreferati-dissertatsii-yuridicheskie/a441.php>>.

50. МОЛОТКОВ, А. *Слияния и поглощения. Российский опыт*. Москва: Вершина, 2006.
51. ОСИПОВ, Д., *Методы приобретения контроля над компаниями*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://old.rcb.ru/archive/articles.asp?id=1809>>.
52. *Различные стратегии выхода из бизнеса и реструктуризации: разъединение, дробление, банкротство и ликвидация* [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.olbuss.ru/upload/iblock/68e/68e5bcd0792b78aa289c2079a1bfb35a.pdf>>.
53. РОГОЗА, А. *Использование английского права в российских сделках* [interaktyvus]. Москва: Алтина Паблицерз, 2011. [žiūrėta 2017 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://files.alpinabook.ru/iblock/f9a/f9a10304669da90d594a45a1853d267d/14f74bd558d56a6794e125080b62331a.pdf>>.
54. ЗЫКОВА, И. Юридические лица: Создание реорганизация, ликвидация. Москва: Ось-89, 2007.

Teismų praktika:

Europos Sąjungos teismų praktika:

1. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. *2011 m. lapkričio 10 d. sprendimas byloje Finanzamt Lüdenscheid prieš Christel Schriever, Nr. C-444/10*, p. 24 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30d5135976c174a24cea8666c110cacebadd.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxyLaxz0?text=&docid=113587&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=418110>>.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika:

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senatas. *2004-06-18 d. nutarimas Nr. 45 „Dėl darbo kodekso normų, reglamentuojančių darbo sutarties nutraukimą pagal darbo kodekso 136 straipsnio 3 dalies 1 ir 2 punktus, taikymo teismų praktikoje“*. *Teismų praktika*. 2004, Nr. 21, p. 155-169.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2003 m. gruodžio 8 d. nutartis civilinėje byloje VĮ Valstybės turto fondas v. UAB “B-dužiai”, Nr. 3K-3-1177/2003*.

3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. birželio 12 d. nutartis civilinėje byloje AB „Lisco Baltic Service“ v. VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija, AB „Klaipėdos jūrų krovinių kompanija“, AB „Lietuvos jūrų laivininkystė“, Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerija, Nr. 3K-3-265/2006.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. rugsėjo 20 d. nutartis civilinėje byloje VĮ Valstybės turto fondas v. UAB „Cetarium“, UAB „Ortofina“ ir R.G.K, Nr. 3K-3-17/2006.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų plenarinė sesija. 2006 m. lapkričio 6 d. nutarimas civilinėje byloje V. Š. v. A. N. ir A. N., Nr. 3K-P-382/2006.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Reklamos laikraštis“ v. UAB „Vilniaus skelbimai“ ir UAB „Norekso valdos“, Nr. 3K-3-6/2008.
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje D. V. v. Nordea Bank Finland Plc, Nr. 3K-3-520/2012.
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje R. J. v M. S. ir A. A., Nr. 3K-3-26-686/2015.

Lietuvos apeliacinio teismo praktik:

1. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2005 birželio 14 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Ūkio banko investicinė grupė“ v. G. B., Nr. 2A-200/2005.
2. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 gegužės 23 d. nutartis byloje BUAB „Katranga“ v. UAB „KRS“, Nr. 2A-362/2008.
3. Lietuvos apeliacinio teismo civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. balandžio 29 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Manage Holding“ v. V. B. , R. B. , M. B. , K. S. , M. T. , N. B, Nr. 2A-310/2008.
4. Lietuvos apeliacinio teismo civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Manage Holding“ v. V. B. ir kt., Nr. 2A-330/2008.

Lietuvos apygardų teismų sprendimai:

1. Vilniaus apygardos teismo teisėjas. 2007 m. balandžio 06 d. sprendimas civilinėje byloje UAB „Namų priežiūros centras“ v. Vilniaus m. savivaldybė, Nr. 2-355-178/2007.

Užsienio šalių teismų praktika:

1. *England and Wales Court of Appeal (Civil Division). Date: 96-12-20. Senate Electrical Wholesalers Ltd v. Alcatel Submarine Networks Ltd.* [žiūrėta 2017 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/1998/3534.html>.
2. *Royal Courts of Justice Strand London. 2001-10-10 Eastgate Group Ltd v. Lindsey Morden Group Inc., no. WC2A 2LL* [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 kovo 16 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ucc.ie/law/restitution/archive/englcases/eastgate2.htm>.

Tyrimai:

1. *European Commission final report. Business dynamics: start-ups, business transfers and bankruptcy.* Brussels [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2017 m. vasario 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/10448/attachments/1/translations/en/renditions/native>.
2. *Final Report of the Expert Group on the Transfer of Small and Medium-Sized Enterprises. European Commission, Enterprise Directorate-General* [interaktyvus]. Brussels, May 2002 [žiūrėta 2017 m. vasario 25 d.]. Prieiga per internetą: https://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=5&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjI3635l_nSAhXFJSwKHVD2AwQQFggwMAQ&url=http%3A%2F%2Fwww.pedz.uni-mannheim.de%2Fdaten%2Fedz-h%2Fgdb%2F02%2Ffinal_report_en.pdf&usg=AFQjCNEfjRCPVhpPJJYWBQTMPE7htkV6kPQ&sig2=JjrX4WBv4ZG6Gn6HOjpMwA&bvm=bv.150729734,d.bGg.

Internetiniai šaltiniai:

1. 14-asis verslo apskaitos standartas „Verslo jungimai“ (su pakeitimais ir papildymais) [interaktyvus]. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 43-1437. [žiūrėta 2017 m. vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.avnt.lt/assets/Veiklos-sritys/Apskaita/VAS/Methodines-rekomendacijos/14VASMR9-redakcija2.pdf>.
2. *Corporate Restructuring. Corporate Control. Mergers & Acquisitions. Corporate finance*, p. 2. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 4 d.]. Prieiga per internetą: https://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwi2nq-imvnSAhUrCpoKHfJuD5MQFggdMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.marciniak.waw.pl%2FNEW%2F120201%2FFM11.pdf&usg=AFQjCNEoaNOJ8a8EnnNhvjSP_AYUXy0IKg&sig2=vx7I_xz5tIOI_KVymyMoLA.

3. *Institute of Chartered Accountants of India. Mergers, acquisitions, restructuring* [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://220.227.161.86/19356sm_sfm_finalnew_cp13.pdf>.
4. *Principles of European Contract Law* [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.trans-lex.org/400200/_pecl/#head_171>.
5. *Representations and warranties in business agreements are not synonymous*. [žiūrėta 2017 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.riecrocketty.com/ArticleDetail-263-representations-and-warranties-in-business-agreements-are-not-synonmous-sept-oct-08.aspx>>.
6. UNIDROIT *Principles of International Commercial Contracts* [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2010/integralversion/principles2010-e.pdf>>.

SANTRAUKA

Šiame darbe analizuojama šalių teisių ir pareigų pusiausvyra verslo perleidimo sandoriuose. Nors verslo perleidimas yra gana dažnas reiškinys praktikoje, tačiau Lietuvos mokslinėje literatūroje ši sutarčių rūšis beveik nenagrinėjama. Darbe tiriama įmonės pirkimo-pardavimo, nuomos bei reorganizavimo, kaip verslo perleidimo būdų, specifika, nagrinėjamos įmonės būklės patikrinimo, informacijos atskleidimo, konfidencialumo pareigos bei sutartinių garantijų institutas, taip pat pirkėjo galimybės ginti savo teises esant pažeidimams bei atvejai, kai pardavėjo atsakomybė yra ribojama. Tyrimo metu nustatyta, jog, neįgyvendinęs įmonės būklės patikrinimo pareigos, pirkėjas dažnai praranda teisę ginti savo interesus remdamasis įmonės trūkumais, nors šios pareigos vykdymo privalomumas iki šiol yra diskutuotinas. Kadangi numatyti visas iš sandorio kylančias rizikas yra pakankamai sudėtinga, pirkėjui suteikiama teisė reikalauti pardavėjo garantijų dėl tam tikrų įmonės būklę apibrėžiančių faktų egzistavimo, taip perkeliant pardavėjui atsakomybę už esamus ar būsimus trūkumus. Pažeistas teises įmonės pirkėjas gali ginti reikalaujamas trūkumų pašalinimo, kainos sumažinimo, nuostolių atlyginimo (netesybų, kai dėl jų buvo susitarta) ar, išimtiniais atvejais, sutarties nutraukimo instituto taikymo. Tuo tarpu, pardavėjui suteikiama teisė prieštarauti pirkėjo reikalavimams tais atvejais, kai pripažįstama, jog pirkėjas žinojo arba negalėjo nežinoti apie įmonės trūkumus, tačiau jų nepastebėjo dėl aplaidumo. Pardavėjo atsakomybė gali būti ribojama ir bendru šalių sutarimu, tačiau tokia praktika vertinama kritiškai ir teismų sprendimuose dažnai nepripažįstama.

Pagrindinė problema iškyla bandant nustatyti ribas tarp pirkėjo pareigos atlikti įmonės būklės patikrinimą ir pardavėjo pareigos atskleisti esminę informaciją. Taigi šiame magistriniame darbe pateikiamas minėtų pareigų reikšmės sandorio sudarymui vertinimas bei rekomendacijos, kokiais atvejais ir kokia apimtimi turėtų būti taikoma kiekviena iš šių pareigų.

SUMMARY

Balance between counterparties' rights and obligations in business transfer deals is analysed in this Master's work. Although business transfer is quite frequent occurrence in practice, it is barely investigated in scientific literature. Particularity of company sales, lease and reorganization as methods of business transfer, obligations of due diligence, disclosure and confidentiality, the institute of contractual guarantees are researched in this work as well as purchaser's possibilities to protect his rights in cases of a breach and occasions when vendor's responsibility is being limited. During the investigation, it was established that a purchaser is not allowed to protect his interests relying on the deficiency of the company if the obligation of due diligence was not performed, even though it is still discussed if this obligation is mandatory. Because of complexity to foresee all the possible risks of a business transfer deal, a purchaser is given the right to require a vendor to issue guarantees about the facts defining the condition of a company in order to transfer the responsibility for deficiencies to a vendor. A purchaser is able to protect his rights by requiring a vendor to eliminate company's deficiencies, diminish the price of a contract, compensate the damage (penalties, if agreed) and, in exceptional circumstances, terminate a contract. Meanwhile, a vendor is given the right to oppose to purchaser's requirements if it is admitted that a purchaser knew or had to know about the deficiencies of a company but did not notice them because of neglect. Vendor's responsibility can also be limited by counterparties' agreement, although that kind of practice is being criticized and frequently disowned in courts' decisions.

The main problem emerges while attempting to determine the margins between purchaser's obligation of due diligence and vendor's obligation of disclosure. Therefore, an estimation of mentioned obligations for performing a contract is presented in this Master's work as well as recommendations in which cases and to what extent each of these obligations should be applied.